

วิเคราะห์กรรมของอุบาสิกาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท : กรณีศึกษาอุบาสิกา เอตทัคคะ

The Analysis of the Karma of Upasika in Theravada Buddhist Scriptures: A
case Study of Etadagga Upasika

พระครูนิธานกิจจาทร¹ พระศรีสุทธิพงษ์² และศิริโรจน์ นามเสนา³
PhrakhruNithankitchathon, Phrasrisutthipong and Siriroth Namsena

Received: August 26, 2024

Revised: December 24, 2024

Accepted: December 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาการกระทำความกรรมของอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะ และ 3) วิเคราะห์กรรมและผลกรรมของอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะมาประยุกต์ใช้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา งานวิจัย หนังสือ และบทความที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท กรรม คือ การกระทำ ทางกาย ทางวาจา ทางใจที่ประกอบด้วยเจตนา ทำดีเรียกว่ากุศลกรรม ทำชั่วเรียกว่าอกุศลกรรม กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่ยุติธรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ระยะเวลาการให้ผลของกรรมแต่ละประเภทต่างกัน เหมือนการปลูกพืช เหมือนนายพรานล่าสัตว์ เหมือนบุคคลวิ่งหนีสุนัข เหมือนทิ้งของจากที่สูง 2) การกระทำความกรรมของอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะ 10 ท่าน ในอดีตชาติ อุบาสิกานั้นได้ฟังธรรมและเห็นพระพุทธเจ้าทรงยกย่องแต่งตั้งอุบาสิกาคณหนึ่ง ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเลิศกว่าอุบาสิกาทันทีตนจึงได้ชวนชายทำกุศลกรรมอันยิ่ง และตั้งความปรารถนาในตำแหน่งนั้น ได้ท่องเที่ยวไปในภูมิเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายตลอด 100,000 กัป และ 3) อุบาสิกานั้นได้ฟังธรรมและเห็นพระพุทธเจ้าทรงยกย่องแต่งตั้งอุบาสิกาคณหนึ่ง ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลาย

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Nithankitchathon@gmail.com

ตนจึงได้ชวนชายทำกุศลกรรมอันยิ่ง นำมาประยุกต์ใช้ ในอดีตชาติ อุบาสิกานั้นมีความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจ ต่างกัน อุบาสิกาส่วนมากจะประพฤติกุศลกรรม บางท่านประพฤติอกุศลกรรม ในปัจจุบันชาติ อุบาสิกานั้นจึงได้รับผลของกรรมต่างกัน ที่ได้รับผลกรรมเหมือนกันทุกท่าน ได้แก่ ได้ฟังธรรมแล้วได้ดวงตาเห็นธรรม และพระพุทธเจ้าทรงตรัสยกย่องแต่งตั้งอุบาสิกานั้นไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลาย

คำสำคัญ: กรรม, อุบาสิกา, คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

This research article aims to 1) the karma rules in Theravada Buddhism are studied. (2) The actions of upasika who become foremost disciples (etadagga) are studied. We also studied karma and the results displayed by these foremost laywomen. The study employs a document-based approach, utilising sources such as the Pili Canon, commentaries, subcommentaries, research works, books, and relevant articles. The findings reveal the following: 1) The principles of karma in Theravada Buddhism define karma as intentional actions performed through body, speech, or mind. We refer to wholesome actions as "kusala karma" and unwholesome actions as "akusala karma." The law of karma operates impartially, determining the moral status of all beings based on their actions. The results of karma manifest differently, akin to planting seeds, hunting animals, fleeing from a dog, or dropping an object from a height. 2) The actions of 10 prominent upasika in their past were shaped by their determination to achieve the status of a foremost disciple after witnessing the Buddha appoint another upasika to such a position. They performed exceptional, wholesome deeds and aspired to this distinguished role, reborn repeatedly across divine and human realms for 100,000 aeons. 3) These upasika's behaviour in past lives varied by body, speech, and mind. Most performed wholesome deeds, while some engaged in unwholesome actions. In their present lives, they reap the results of their past karma, including attaining the eye of wisdom

after hearing the Dhamma and being recognised by the Buddha as foremost among laywomen.

Keywords: Karma, Upasika, Theravada Buddhist Scriptures

บทนำ

มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นชนชาติใด เมื่อเกิดมาจากครรภ์ของมารตามีชีวิตแล้วไม่อาจรู้ล่วงหน้าได้ว่า ชีวิตของตนจะมีอายุยืนยาวหรือมีอายุสั้น เมื่อเกิดมาแล้วไม่อาจจะรู้ล่วงหน้าได้ว่า ตนเองจะป่วยเป็นโรคอะไรบ้าง เมื่อเกิดมาแล้วไม่อาจรู้ล่วงหน้าได้ว่า ตนเองจะตายเวลาใด เข้า สาย บ่าย ค่ำ เมื่อเกิดมาแล้วไม่อาจรู้ล่วงหน้าได้ว่า ตนเองจะตายในสถานที่ใด ตายในบ้าน ในโรงพยาบาล ตายในป่า ตายในถ้ำ ตายในน้ำ ตายบนอากาศ และไม่อาจรู้ล่วงหน้าได้ว่าตนเองตายแล้วจะไปที่ไหน สวรรค์ หรือทุกข์ ทั้ง 5 ประการนี้ เป็นสิ่งที่ไม่มีเครื่องหมายให้รู้ล่วงหน้าได้ (สารัตถปกาสินี อรรถกถา ภาค 1, 2524) คือ 1) ชีวิต ความเป็นอยู่ 2) พยาธิ ความป่วยไข้ 3) กาล เวลา 4) มรณะ ความตาย 5) คติ ทางดำเนิน (สวรรค์, ทุกข์) เพราะฉะนั้นเมื่อมีโอกาสเกิดมาเป็นมนุษย์อยู่ในประเทศอันเหมาะสม เป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา

ประเทศไทยมีผู้นับถือพระพุทธศาสนา 94.6% มากกว่าศาสนาอื่น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) จนได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ เพราะได้รับการปลูกฝังในด้านการปฏิบัติทางด้านศาสนา จากรุ่นสู่รุ่น พ่อแม่ให้การอบรมปลูกฝังการปฏิบัติด้านพระพุทธศาสนาสู่ลูกและคนในครอบครัว จึงเป็นสิ่งสมควรที่รักษาสืบต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบัน กรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ การกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ ที่ทำด้วยเจตนา มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว และจะส่งผลต่อผู้กระทำความผิด สาเหตุเริ่มต้นที่ใจเกิดการนึกคิด เรียกว่า มโนกรรม ส่งผลให้ผู้กระทำต่อทางกาย เรียกว่า กายกรรม และทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องกรรมและความดับของกรรม โดยจัดแบ่งประเภทของกรรมตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในกัมมนิโรธสูตร (ส.สพ. (ไทย) 18/146/179) คือ 1) กรรมเก่า คือ จักขุ (ตา) โสตะ (หู) ชิวหา (ลิ้น) กาย (กาย) มน (ใจ) อันบัณฑิตเห็นว่าเป็นกรรมเก่า อันปัจจัยทั้งหลายปรุงแต่งแล้ว สำเร็จด้วยเจตนาเป็นที่ตั้งแห่งเวทนา 2) กรรมใหม่ คือ กรรมที่บุคคลทำด้วยกาย วาจา ใจ ในปัจจุบันซึ่งกรรม 2 กรรมในทางพระพุทธศาสนา จะ หมายถึง การกระทำโดยเจตนาซึ่งเจตนาในที่นี้ก็คือกิเลส คือ ทุกครั้งที่เราทำอะไรลงไปด้วยกิเลส จะเรียกว่าเป็นกรรมทั้งสิ้นและจะมีผลเรียกว่าวิบาก โดยกรรมนี้มีอยู่ 2 ประเภท อันได้แก่ 1) กรรมชั่ว คือการกระทำชั่ว ที่อาจเกิดขึ้นทางกายหรือวาจาหรือใจก็ได้ ซึ่งได้แก่การเบียดเบียนชีวิต

ทรัพย์สิน และกามารมณ์ของผู้อื่น การพูดโกหก พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพื่อเจ้าไร้สาระ ความคิดโลก ความคิดโกรธและการมีความเห็นผิด (เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วกลับได้ดี เป็นต้น) 2) กรรมดี คือ การกระทำดี ที่อาจเกิดขึ้นทางกายหรือวาจาหรือใจก็ได้ อย่างเช่นการมีศีล การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์หรือมีความสุขด้วยการให้ทรัพย์หรือสิ่งของบ้าง ให้ความรู้บ้าง ให้ธรรมะบ้าง ให้โอกาสบ้าง ให้อภัยบ้าง หรือการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ครูอาจารย์ การเลี้ยงดูบิดามารดาให้เป็นสุข การทำหน้าที่การทำงานที่สุจริต และการปฏิบัติตนต่อคนรอบข้างอย่างถูกต้อง

การศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์กรรมของอุบาสิกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท : กรณีศึกษาอุบาสิกเอตทัคคะ” เป็นเรื่องที่ควรศึกษาหาความรู้อย่างยิ่ง และมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้ มีความเข้าใจเรื่องกรรมประเภทของกรรม การให้ผลของกรรม มีทัศนคติเรื่องกรรมที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกรรมที่ถูกต้อง ก็จะเป็นเหตุให้เว้นการกระทำกรรมที่ไม่ดี ทางกาย ทางวาจาและทางใจ ปฏิบัติตนเสริมสร้างแต่การกระทำกรรมที่ดีทั้งทางกาย วาจา และใจ ปฏิบัติตนขัดเกลากิเลสให้หมดไปตามลำดับ ทั้งกิเลสหยาบหยาบ อย่างกลางและอย่างละเอียด เพื่อละสังโยชน์ได้หมดสิ้น บรรลุถึงจุดหมายอันสูงสุดทางพระพุทธศาสนาจนกระทั่งเข้าสู่กระแสรรคผลนิพพาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการกระทำกรรมของอุบาสิกที่เป็นเอตทัคคะ
3. เพื่อวิเคราะห์กรรมและผลกรรมของอุบาสิกที่เป็นเอตทัคคะมาประยุกต์ใช้

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์กรรมของอุบาสิกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เป็นเอตทัคคะ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์หลักกรรมประเภทของกรรม กรรมของอุบาสิกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา อนุฎีกา วิทยานิพนธ์ หนังสือวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539, อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสอื่น ๆ ที่กล่าวถึงเรื่องกรรม อุปาสิกาสีกาเอตทัคคะ

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ บทความ วารสาร หนังสือวิชาการของนักปราชญ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวถึงเรื่องกรรม

สรุปผลการวิจัย

1. หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักกรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักฐานอ้างอิงได้นั้น คำว่า “กรรม” เป็นคำกลาง ๆ ถ้าแปลตามศัพท์แปลว่า การกระทำ หรือว่าโดยปรมาณสถานะก็คือเจตนาที่เกิดขึ้นในจิต แล้วทำให้เกิดความตั้งใจในการที่จะพูด ที่จะคิดเจตนาอย่างนี้เรียกว่า กรรม เจตนาอันนี้คือตัวกรรม ฉะนั้น ธรรมชาติที่เป็นเหตุให้สำเร็จการกระทำเหล่านั้นก็ชื่อว่า กรรม ได้แก่ ตัวเจตนาเจตสิกที่อยู่ในอกุศลจิต และโลกียกุศลจิต ดังที่เคยศึกษามา เรื่องกรรมเป็นเรื่องสำคัญที่พุทธศาสนิกชนควรศึกษาให้เข้าใจ เมื่อเราไม่เข้าใจคำว่ากรรมแล้ว ก็มีสสกตาสัทธา คือ ความเชื่อในเรื่องกรรมในผลของกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะในชีวิตของเราที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้ ชาวพุทธมีความเชื่อว่าเป็นไปตามกรรมลิขิต ไม่ใช่พระเจ้าหรือพรหมมาลิขิตชีวิตเรา กรรมลิขิต คือ เป็นไปตามการกระทำของเราที่ได้กระทำไว้ในอดีต เรื่องกรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดและลึกซึ้งมาก

หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ตามความหมายของกรรม การกระทำดีหรือชั่วเกิดมาจากใจเป็นใหญ่ ทำดีทำชั่วผ่านทวารทั้ง 3 คือ กายทวาร วาจาทวาร มโนทวาร การให้ผลของกรรม เมื่อมีเหตุมีปัจจัยสนับสนุนพร้อมด้วยประการทั้งปวงย่อมเกิดผล แต่ระยะเวลาการให้ผลแตกต่างกัน บางอย่างใช้เวลาน้อยจึงให้ผล บางอย่างใช้เวลามากจึงให้ผล บางอย่างใช้เวลามากบ้างใช้เวลาน้อยบ้างจึงให้ผล การให้ผลของกรรมก็เช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลกระทำความดีหรือกระทำความชั่ว ด้วยเจตนาหรือไม่เจตนา ก็ตามย่อมได้รับผลของการกระทำนั้น เว้นเสียแต่ว่ามีกรรมอื่นมาให้ผลก่อน อย่าไปเข้าใจว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป หากมีความเห็นเช่นนั้นเป็นมิฉะภาทิฎฐิ เป็นความเห็นผิด ไม่ถูกต้องตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เพียงแต่ว่าคนที่เห็นว่าทำดีความดีไม่ให้ผลดี ต่างกับคนทำชั่วได้ดี ที่เป็นเช่นนั้นเพราะความดีที่บุคคลทำดียังไม่ตามมาให้ผลดีแก่บุคคลที่กระทำดี จะด้วยเหตุใดก็ตามทำดีย่อมได้ดี ส่วนบุคคลที่กระทำความชั่วความไม่ดีได้รับผลดี เป็นเพราะก่อนที่บุคคลนั้น ๆ จะทำความชั่วความไม่ดี ในอดีตเขาได้เคยกระทำความดีมามากจนความชั่วที่กระทำในปัจจุบันที่เราเห็นนั้นมีพลังน้อย ความชั่วจึงไม่ส่งผลให้เขา

ประสบการณ์ทุกข์ความเดือดร้อนในปัจจุบัน ต้องศึกษาให้เกิดความรู้ความเข้าใจกรรมและการให้ผลของกรรม กรรมลิขิตชีวิตของแต่ละคนให้เป็นไปต่าง ๆ

2. การกระทำกรรมของอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะ พบว่า พระพุทธเจ้าทรงตรัสยกย่องอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา มี 10 ท่าน คือ มีการกระทำกรรมของอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะทั้ง 10 ท่าน ดังนี้

2.1 สุชาดาเสนานิธิดาเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้ถึงสรณะเป็นปฐมจากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า กุศลกรรมที่นางสุชาดาสะสมสร้างนั้นทำให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตนได้ตั้งไว้ แม้จะใช้ระยะเวลานานถึง 100,000 กับ เวียนเกิดเวียนตายจนนับภพชาติไม่ได้ จึงเป็นตัวอย่างของการทำกรรมที่ดีอย่างหนึ่งว่า หากต้องการจะบรรลุเป้าหมายให้ได้ จะต้องมีความเพียรอดทน เสียสละ และต้องมีหลักธรรมอื่นสนับสนุนการทำกรรม ความปรารถนานั้นจึงสำเร็จสมความปรารถนา พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องว่านางสุชาดาเป็นเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายถึงสรณะเป็นคนแรก

2.2 วิสาขามิคารมารดาเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้เป็นทายิกา จากการศึกษาค้นคว้าได้พบว่า นางวิสาขามิคารมารดาเป็นตัวอย่างที่ดีของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา ที่ให้การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ถวายภัตตาหารสำหรับพระภิกษุสงฆ์ไม่ขาดตกบกพร่อง นางวิสาขามิคารมารดาได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าและตั้งอยู่ในโศดาบันตั้งแต่อายุ 7 ขวบ เป็นหญิงที่สร้างสมบุญบารมีมาเป็นอันมากเป็นหญิงที่ฉลาด นางวิสาขามิคารมารดาเป็นผู้เสียสละทรัพย์ซื้อที่ดินด้วยทรัพย์ 9 โกลีและสร้างวิหารด้วยทรัพย์ 9 โกลี สร้างยอดปราสาทอันजूน้ำได้ 60 หม้อ ด้วยทองคำสีสุกที่บุเป็นแท่ง สร้างปราสาท 2 ชั้น ประดับด้วยห้อง 1,000 ห้อง ชั้นล่าง 500 ห้อง ชั้นบน 500 ห้องและสร้างเรือนประธาน 500 หลัง ปราสาทน้อย 500 หลังและศาลาราย 500 หลัง แวดล้อมปราสาทนั้น โดยมีพระโมคคัลลานะเป็นผู้ดูแลการก่อสร้าง พร้อมด้วยภิกษุบริวาร 500 รูป เมื่อสร้างเสร็จแล้วได้ทำบุญฉลองวิหารถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานตลอด 4 เดือน นางวิสาขามิคารมารดาบริจาคทรัพย์ในพระพุทธศาสนาทั้งหมด 27 โกลี จิตของนางวิสาขามิคารมารดาไปเพื่อกุศล เพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา จนได้รับการแต่งตั้งยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในการถวายทาน

3.3 ขุชชุตตราเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้เป็นพหูสูต จากการศึกษาค้นคว้าได้พบว่า นางขุชชุตตรานั้น แม้จะเป็นหญิงที่ไม่สมบูรณ์ในด้านร่างกาย แต่เมื่อได้ฟังธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ความคิดการประพฤติปฏิบัติก็เปลี่ยนไป จากความคิดละโมภโลภมากยกยก

เงินค่าดอกไม้มาเป็นของตนวันละ 4 กหาปณะเป็นประจำทุกวัน และเปลี่ยนเป็นซื้อดอกไม้ด้วยเงิน ทั้ง 8 กหาปณะ ไม่ได้ยกยอกเหมือนครั้งก่อนๆ เป็นเครื่องแสดงออกให้เห็นว่าธรรมะเปลี่ยน พฤติกรรมของคนได้ นางชุชุตตราได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าอยู่เนืองๆ เป็นผู้ได้ยินได้ฟังมานาน ธรรมะไปแสดงแก่พระนางสามาวดีและบริวารทั้ง 500 ของพระนางสามาวดี พระพุทธเจ้าทรงยกย่องนางชุชุตตราว่าเป็นผู้เลศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายผู้เป็นพหูสูต

3.4 สามาวดีเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้มีปกติอยู่ด้วยเมตตา จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า การทำกรรมของนางสามาวดีและหญิงทั้งหลายเหล่านั้นในกาลก่อน เบื้องต้นกระทำโดยมิได้มีเจตนาแต่อย่างใด กระทำไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการประมาทเลินเล่อ ภายหลังหญิงทั้งหลายรู้ว่ามีพระปัจเจกพุทธเจ้าอยู่ภายในนั้นด้วย จึงได้ร่วมกันทำร้ายพระปัจเจกพุทธเจ้านั้น โดยสมุททองไฟด้วยไม้และหญ้าไฟไฟนั้นกองใหญ่ขึ้น เมื่อหญิงทั้งหลายเหล่านั้นได้สิ้นชีวิตแล้ว อกุศลกรรมที่หญิงทั้งหลายเหล่านั้นกระทำ ส่งผลให้ไปเกิดในนรกได้รับผลจากการกระทำ อกุศลกรรมนั้นอยู่หลายพันปี เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ชนกรรมฝ่ายอกุศลกรรมได้ทำหน้าที่ได้ ส่งผลให้หญิงทั้งหลายเหล่านั้น ถูกไฟเผาไหม้ในเรือนอย่างนั้นสิ้น 100 อัตภาพ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ในชาติปัจจุบัน มีพระนางสามาวดีเป็นหัวหน้าและมีหญิง 500 คนเป็นบริวาร ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เป็นผู้ศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัยอย่างไม่คลอนแคลน เป็นผู้บำรุงอุปัฏฐากพระพุทธศาสนา รักษาศีล สนใจใคร่ในการฟังธรรม ประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ทำหน้าที่ของอุบาสิกาเป็นอย่างดีก็ตาม อกุศลกรรมที่เคยกระทำในอดีตชาติยังส่งผลกระทบไม่หมดสิ้นไปได้ ความตายของพระนางสามาวดีและหญิงบริวาร 500 คน ไม่ควรแล้วในอัตภาพนี้ แต่ว่าความตายของพระนางสามาวดีและหญิงบริวาร 500 คน สมควรแท้แก่กรรมซึ่งเขาทำไว้ในกาลก่อน สมดังคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใดย่อมได้ผลเช่นนั้น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว”

3.5 อุตตรานันมารดาเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้บำเพ็ญมาน จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า นางอุตตราเป็นอุบาสิกาที่เป็นนักปฏิบัติธรรม แต่มีอุปสรรคที่สามีไม่อนุญาตจึงเสียสละทรัพย์เป็นจำนวนมากเพียงเพื่อให้ตนได้มีโอกาสรักษาศูโสด แม้จะเป็นระยะไม่นานนักก็ตาม แต่มีค่ามากสำหรับนางอุตตรา นอกจากได้มีโอกาสรักษาศูโสดแล้ว นางอุตตรายังได้เข้าฌานแผ่เมตตาให้แก่นางสิริมาที่จะเข้ามาทำร้ายนางอุตตรา เพราะนางสิริมาหลงตัวเองว่าเป็นเจ้าของทุกสิ่งที่มีอยู่ในเรือนของนางอุตตรา แต่เพราะนางอุตตราจ้างนางสิริมามาเพื่อดูแลปรนนิบัติสามีของนางอุตตราในระยะเวลาที่รักษาศูโสดเท่านั้น จนกระทั่งพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งยกย่องนางอุตตราว่าเป็นผู้เลศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายผู้ยินดีในมาน.

3.6 สุปปวาสาโกถียธิดาเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้ถวายของ ประณีต จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า นางสุปปวาสาโกถียธิดา เป็นอุบาสิกาที่มีความพิเศษมากกว่า อุบาสิกาอื่น เพราะเหตุที่มีพระโอรสที่มีสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง คือพระสืวลี มีส่วนช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สะดวกยิ่งขึ้นในด้านภัตตาหาร เมื่อพระสืวลีไปในการเสด็จด้วยภิกษุสงฆ์ย่อมไม่กังวลหรือลำบากในด้านภัตตาหาร แม้จะมีภิกษุเป็นจำนวนมากก็ตาม อีกทั้งให้เห็นถึงผลกรรมที่นางสุปปวาสาโกถียวงศ์ที่ได้รับจากการกระทำกรรมของนางในอดีต ที่ต้องตั้งครรรค์ถึง 7 ปี 7 เดือน 7 วันจนประสูติพระโอรส พระนางสุปปวาสาโกถียธิดา ได้จัดให้มีการถวายของอันมีรสประณีตต่าง ๆ แต่ภิกษุสงฆ์ที่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข จนได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า นางสุปปวาสาโกถียธิดาเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายเป็นผู้ถวายของอันมีรสประณีต

3.7 สุปปียาอุบาสิกาเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้เป็นคิลานุปัฏฐาก จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า นางสุปปียาอุบาสิกา นอกจากจะมีความมั่นคงในพระรัตนตรัยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ยังเฝ้าดูแลพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาให้ได้รับสิ่งที่จำเป็นสัพพะทุกอย่าง รักษาสิ่งจะเมื่อรับปากว่าจะนำเนื้อที่มีรสมาถวายพระภิกษุอาพาธตามที่ต้องการ เพื่อให้อาพาธทุเลาหรือหาย แต่เมื่อนางสุปปียาไม่สามารถหามาให้ได้ตามที่เคยรับปาก นางเสียสละเนื้อของตนเองเพื่อรักษาอาการอาพาธของพระภิกษุ เป็นสิ่งที่หายากนักที่จะมีคนที่ยอมเสียสละได้เช่นนี้ สมควรแล้วที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแต่งตั้งยกย่องนางสุปปียาอุบาสิกาว่าเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายผู้บำรุงภิกษุอาพาธ

3.8 กาดิยานีเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้มีปสาทะไม่หวั่นไหว จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า นางกาดิยานีอุบาสิกามีความมั่นคงในพระรัตนตรัย ตัดความกังวลห่วงหา ในทรัพย์สินสิ่งของของตน แม้จะทราบข่าวว่าพวกโจรได้ขุดอุโมงค์ไปในเรื่องของตน เพื่อลักทรัพย์สินสิ่งของอันมีค่า นางกาดิยานีอุบาสิกาเลือกที่จะพึงธรรมที่เป็นเหมือนของที่หายาก เมื่อเปรียบกับทรัพย์สินสิ่งของอันมีค่าของนางกาดิยานีเอง ตรงข้ามกับโจรที่ขุดอุโมงค์ที่คิดว่าทรัพย์สินสิ่งของของนางกาดิยานีจะเป็นของมีค่าสำหรับนางกาดิยานี หัวหน้าโจรถึงกับตั้งโทษไว้ว่าหากนางกาดิยานีกลับไปเที่ยวเรื่องนาง จะใช้ดาบฟันนางกาดิยานีให้ขาดเป็นสองท่อน นางกาดิยานีกลับไม่สนใจในทรัพย์สินของตนกลับสนใจในการพึงธรรม ย่อมเป็นการกระทำแสดงถึงความมั่นคงอย่างแน่วแน่นในพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้าทรงตรัสแต่งตั้งยกย่องนางกาดิยานีอุบาสิกาว่าเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลาย ผู้เลื่อมใสแน่วแน่น

3.9 นกุลมารดาคหปตานีเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้สนิทคุ้นเคยจากการศึกษาผู้วิจัยได้พบว่า การเวียนเกิดเวียนตายในสังสารวัฏนั้นยาวนานมาก หากยังมีกิเลสติดอยู่จิตสันดานแล้วกระทำกุศลกรรม อกุศลกรรมเป็นชนกกรรมให้เกิดในอบาย เกิดเป็นสัตว์นรก เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดเป็นเปรต เกิดเป็นอสุรกาย หากทำกุศลกรรม กุศลกรรมเป็นชนกกรรมให้เกิดในสุคติ เป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นพรหม นกุลมารดาคหปตานีก็เช่นเดียวกัน นางนกุลมารดาคหปตานีเวียนเกิดเวียนตายหลายภพหลายชาติ คนที่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับคุ้นเคยกันนั้นไม่มี และการเกิดของนางนั้นมีความเกี่ยวข้องในอดีตกับพระพุทธเจ้า จิตส่วนลึกจึงมีความคุ้นเคยกับพระพุทธเจ้ามาหลายภพหลายชาติ เมื่อพบกันก็รู้สึกคุ้นเคยกันสนิทกันเป็นอันมาก เพราะเคยเป็นปู่ย่าลุงป้าหน้าอาามาก่อนในอดีตชาติ จึงได้รับการแต่งตั้งยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายเป็นผู้สนิทคุ้นเคย

3.10 กาฬีอุบาสิกาชาวกรุงมรณครเป็นเอตทัคคะ ในบรรดาอุบาสิกาสาวิกาผู้มีปสาทะด้วยสดับคำกล่าวขาน จากการศึกษาค้นคว้าได้พบว่า การกระทำกรรมของนางกาฬีอุบาสิกานั้นเป็นผู้ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัย แม้จะไม่ได้ฟังธรรมเฉพาะพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าก็ตาม แต่นางกาฬีอุบาสิกาก็ยังตั้งปสาทะศรัทธาในพระรัตนตรัยให้เกิดขึ้นแก่นางได้ ซึ่งหาบุคคลอย่างนี้ได้ยากนัก เป็นการยากอย่างยิ่งที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นจากการไม่ได้ยิน หรือไม่เห็นพระพุทธเจ้าโดยตรง เพียงได้ยินได้ฟังตาม ๆ กันมาทำให้เกิดความเลื่อมใสได้ เมื่อศรัทธาตั้งมั่นแล้วย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ พระพุทธเจ้าทรงตรัสยกย่องว่านางกาฬีอุบาสิกาเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลาย ผู้เลื่อมใสเพราะได้ยินได้ฟังตาม ๆ กันมา

3. ผลกรรมของอุบาสิกาที่เป็นเอตทัคคะมาประยุกต์ใช้ พบว่า ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อสัตว์มีกรรมเป็นของตน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับกรรมหรือกฎแห่งกรรม จะได้รับการปลูกฝังอบรมในเรื่องของกฎแห่งกรรมและมีแนวในการปฏิบัติเน้นเว้นอกุศลกรรม ประพฤติในกุศลกรรม หมั่นเสริมสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นในตน ย่อมส่งผลในอนาคต ทำให้ทุกคนมีคุณธรรมประจำตน และถ่ายทอดให้กับคนในยุคหลังได้ประพฤติดีปฏิบัติชอบสืบไป ยังขาดการประพฤติดีปฏิบัติคุณธรรมเหล่านี้ เพราะขาดความเชื่อเรื่องกรรม ขาดความเชื่อในผลของการกระทำ ขาดความเชื่อว่ามีสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน ขาดความเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เมื่อขาดศรัทธาความเชื่อเรื่องกรรม ขาดความเชื่อเรื่องผลของการกระทำ ขาดความเชื่อเรื่องสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน ขาดความเชื่อปัญญาตรัสรู้ของปัญญาแล้ว ย่อมมีพฤติกรรมทางกายทางวาจา และทางใจให้เป็นไปตามอำนาจของกิเลสที่ครอบงำจิตอยู่ มีความโลภครอบงำ ก็กระทำ

กรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจไปตามอำนาจจิตที่ถูกความโลภครอบงำ ตกอยู่ในความประมาท ใช้ชีวิตให้เป็นไปโดยเปล่าประโยชน์ เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี ไม่เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ ขาดแบบอย่างที่ดี เริ่มตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กต้องอาศัยพ่อแม่ผู้ปกครองปลูกฝังในคุณธรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในสันดาน สร้างอุปนิสัยที่ดีมีการอบรมพร่ำสอนในโอกาสต่างๆ

การให้ที่ชนะการให้ทั้งปวง คือ การบอกธรรมที่เป็นสารประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน และให้ได้รับประโยชน์หลังจากสิ้นชีพแล้วและเกิดดวงตาเห็นธรรม หากนำการกระทำกรรมของนางชุชุตตราทั้งที่ดีและไม่ดีมาเป็นแบบอย่าง เลิกละการกระทำกรรมที่ไม่ดีไม่ถูกต้อง มาประพฤติปฏิบัติกรรมที่ดีที่ถูกต้อง เว้นทุจริต ประพฤติสุจริตช่วยเหลือเกื้อกูลและมีเมตตาต่อกันและกัน รู้จักให้อภัยแก่กันและกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกัน ทุกคนก็จะพบแต่ความสุข สุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และเข้าถึงความพ้นทุกข์ด้วยกันทุกคน

การกระทำกรรมของพระนางสามาวดีสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ โดยพิจารณาด้วยปัญญาให้เห็นตามความเป็นจริงว่า การตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ เว้นการกระทำที่เป็นอกุศลกรรม ประพฤติปฏิบัติในกุศลกรรม มีความละอายชั่วกลัวผลของบาปอกุศลกรรม เป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต เป็นผู้ไม่ประมาทในวัย เป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต เป็นผู้ไม่ประมาทในความไม่มีโรค เป็นผู้ไม่ประมาทในการทำบุญกุศล ทำชีวิตของตนให้มีค่ามีราคา ใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างคุ้มค่าที่สุด ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่โอ้อวดริษยา ไม่โกรธกัน ไม่เกลียดกัน ไม่กลั่นแกล้งกัน มีความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ที่เกิดมาร่วมโลก เหมือนพระนางสามาวดีที่มีเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แม้คนนั้นจะทำร้ายตนเองก็ตาม จนได้รับการยกย่องสรรเสริญจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นเลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายด้านเมตตา การกระทำกรรมของนางอุตตราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ โดยพิจารณาด้วยปัญญาให้เห็นตามความเป็นจริงว่า เรื่องของกามารมณ์เรื่องเพศเป็นอีกสาเหตุหนึ่งแห่งการทะเลาะวิวาท มีผลทำให้บาดเจ็บ บ้าง เสียชีวิตบ้าง ทำให้ครอบครัวไม่มีความสุขมีความแตกแยกกัน จะพ้นจากความอยากในกามคุณ ละความอยากในกามารมณ์ต้องอาศัยปัญญาพิจารณาโทษแห่งกามคุณ จนเกิดความเบื่อหน่ายคลายความกำหนัด และปฏิบัติตนเพื่อเข้าสู่หนทางความพ้นทุกข์ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร จะได้ผลเช่นนี้ต้องอาศัยการสร้างสมอบรมตน ยึดมั่นเคารพศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ปฏิบัติตนตามมรรค 8 ดำเนินตามทางเพื่อละสังโยชน์ กิเลสอันผูกใจสัตว์ไปตามลำดับจนละสังโยชน์ได้หมดสิ้น เหมือนนางอุตตราสามารถตั้งความปรารถนาแล้วบำเพ็ญตนในกุศลกรรมจนสมความปรารถนาที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักฐานอ้างอิงได้นั้น คำว่า “กรรม” เป็นคำกลาง ๆ ถ้าแปลตามศัพท์แปลว่า การกระทำ หรือว่า โดยปรมวลักษณะก็คือ เจตนาที่เกิดขึ้นในจิต แล้วทำให้เกิดความตั้งใจในการที่จะพูด ที่จะคิดเจตนา อย่างนี้เรียกว่า กรรม เจตนาอันนี้คือตัวกรรม ฉะนั้น ธรรมชาติที่เป็นเหตุให้สำเร็จการกระทำเหล่านั้น ก็ชื่อว่า กรรม ได้แก่ ตัวเจตนาเจตสิกที่อยู่ในอกุศลจิต และโลกียกุศลจิต ดังที่เคยศึกษามา เรื่องกรรมเป็นเรื่องสำคัญที่พุทธศาสนิกชนควรศึกษาให้เข้าใจ เมื่อเราไม่เข้าใจคำว่ากรรมแล้ว ก็มัสสกตาสัทธา คือความเชื่อในเรื่องกรรมในผลของกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะว่าชีวิตของเราที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้ ชาวพุทธมีความเชื่อว่าเป็นไปตามกรรมลิขิต ไม่ใช่พระเจ้าหรือพรหมมาลิขิต ชีวิตเรา กรรมลิขิตคือเป็นไปตามการกระทำของเราที่ได้กระทำไว้ในอดีต เรื่องกรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดและลึกซึ้งมาก เพราะเมื่อพูดถึงเรื่องกรรมตามความเข้าใจของคนทั่วไปนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ (2539) ได้กล่าวถึงประเภทของกรรมไว้ในหนังสือปรมวลโชติกะ มหาอิทธิมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2 กัมมจตุกกะมรณูปัตติจตุกกะ มีหัวข้อเหมือนหนังสือกรรมที่ปณี ในส่วนที่เพิ่มคือ มรณูปัตติจตุกกะ แสดงความตาย 4 ประการ คือ

อายุขยมรณะ	ตายเพราะสิ้นอายุ
กัมมิกขยมรณะ	ตายเพราะสิ้นกรรม
อุภยักขยมรณะ	ตายเพราะสิ้นอายุและสิ้นกรรม
อุปปัจเฉทกมรณะ	ตายเพราะกรรมเข้าไปตัดรอน

ธรรมรักษา ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับกรรมลิขิตว่า “การให้ผลของกรรมในแต่ละคนนี้ ย่อมจะไม่เหมือนหรือเท่ากัน คือ บางคนทำดีแล้วได้รับความทุกข์ (กัม) ส่วนบางคนทำชั่วแล้วได้รับความสุข (กัม) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรของกรรมในอดีตชาติ หรืออดีตกรรมในชาตินี้ด้วย แต่ที่ชาวพุทธเราแน่ใจได้อย่างยิ่งก็คือ ใครทำดีก็ต้องได้รับผลดีตอบสนองอย่างแน่นอน และใครทำชั่วก็ต้องได้รับผลชั่วตอบสนองเช่นกัน จะต่างกันก็แต่จะช้าหรือเร็วกว่ากันเท่านั้น” (ธรรมรักษา, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับแสง จันทรงาม (2525) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องกรรมไว้ว่า “กรรม คือ การกระทำที่จะถือว่าเป็นกรรม สำเร็จสมบูรณ์ต้องประกอบด้วยองค์ 4 คือ 1) กิเลส คือ แรงกระตุ้นใจชนิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะสิ่งเร้า 2) เจตนา คือ ความตั้งใจ ความจงใจ มีเจตนาจำนง มีความมุ่งหมาย 3) การเคลื่อนไหวกาย วาจา ใจ เพื่อกระทำตามความตั้งใจ 4) เกิดผลสำเร็จตามความตั้งใจ เช่น โกรธ ต่ำ ตี เป็นต้น”

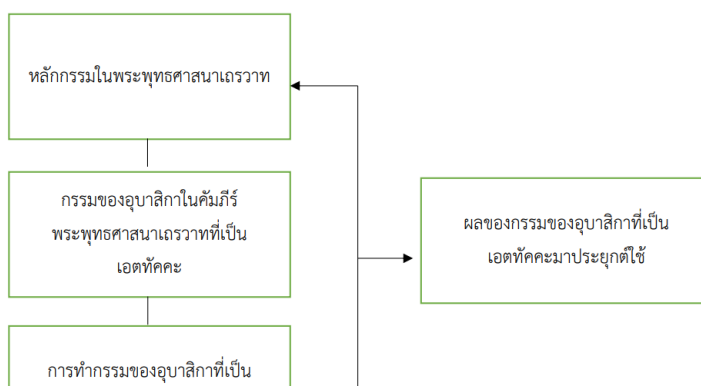
2. การกระทำกรรมของอุบาสิกที่เป็นเอตทัคคะ พบว่า อุบาสิกานั้นได้ฟังธรรมและเห็น พระพุทธเจ้าทรงยกย่องแต่งตั้งอุบาสิกคนหนึ่ง ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเลิศกว่าอุบาสิกทั้งหลาย ตนจึงได้ชวนขวายเป็นกุศลกรรมอันยิ่ง และตั้งความปรารถนาในตำแหน่งนั้น ได้ท่องเที่ยวไปในภูมิ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายตลอด 100,000 กัป ซึ่งสอดคล้องกับวสัน อินทสระ (2519) ได้กล่าวไว้ใน หนังสือหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดว่า “การทำดีเป็นหน้าที่ของกรรม เหมือนการไถหว่าน เป็นหน้าที่ของขานา ส่วนการออกรวงเป็นหน้าที่ของต้นข้าว มันย่อมออกรวงตามเวลาอันสมควร เมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร จะอ่อนวอนสักเท่าไรก็หาสมปรารถนาหรือไม่ แต่พอถึงเวลาออกรวงใคร จะอ่อนวอนไม่ให้ออกก็ไม่ได้ เรื่องการให้ผลของกรรมก็ทำนองเดียวกันนี้ ผลแห่งกรรมชั่วคอย ติดตามบีบคั้น ส่วนผลแห่งกรรมดีคอยติดตามประคับประคองช่วยเหลือผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ การมองชีวิตต้องมองในระยะยาวและกว้างไกล จึงจะเห็นวิถีชีวิตโดยตลอด

3. ผลกรรมของอุบาสิกที่เป็นเอตทัคคะมาประยุกต์ใช้ พบว่า ผลกรรมของอุบาสิก เอตทัคคะ 10 ท่าน นำมาประยุกต์ใช้ ในอดีตชาติ อุบาสิกนั้นมีความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจ ต่างกัน อุบาสิกส่วนมากจะประพฤติกุศลกรรม บางท่านประพฤติอกุศลกรรม ในปัจจุบัน ชาติ อุบาสิกนั้นจึงได้รับผลของกรรมต่างกัน ที่ได้รับผลกรรมเหมือนกันทุกท่าน ได้แก่ ได้ฟังธรรม แล้วได้ดวงตาเห็นธรรม และพระพุทธเจ้าทรงตรัสยกย่องแต่งตั้งอุบาสิกนั้น ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เลิศกว่าอุบาสิกทั้งหลาย ในตำแหน่งที่ตนได้ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีตชาติ ทุกท่านได้สมความ ปรารถนา เพราะกุศลกรรมที่ตนได้กระทำไว้ตลอด 100,000 กัป อกุศลกรรมที่อุบาสิกได้ทำไว้ใน อดีตชาติ ให้ผลกรรมในปัจจุบันชาติแก่อุบาสิกที่เห็นเด่นชัด คือ นางขุชชุตตรา เกิดเป็นหญิงร่าง ค่อม เพราะเคยล้อเลียนพระปัจเจกพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง, พระนางสามาวดี ถูกลงโทษเฝ้าในตำหนัก พร้อมหญิงรับใช้ 500 เพราะเคยสุมไฟเผาพระปัจเจกพุทธเจ้าที่กำลังเข้านิโรธสมาบัติ, นางสุปปวา สาโกลิยธิดา ตั้งครุณาน 7 ปี 7 เดือน 7 วัน เพราะเคยให้พระราชโอรสปิดประตูเมืองทำให้ ชาวเมืองเดือดร้อน เมื่อทราบการให้ผลของกุศลกรรมและอกุศลกรรมของอุบาสิกเอตทัคคะแล้ว ควรนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในโลกนี้ โลกหน้า ควรตระหนักการ ให้ผลของกรรมไว้ให้มาก ควรมีสติกำกับ ใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบในการทำกรรม อย่าให้ความ โลก ความโกรธ ความหลง เข้าครอบงำจิต ควรตั้งอยู่ในความเชื่อ 4 ประการ 1) กัมมสัทธา เชื่อ กรรม 2) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม 3) กัมมสัสกตาสัทธา เชื่อสัตว์มีกรรมเป็นของตน 4) ตถาคต โพธิสัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต รู้จักบริจาคทาน รักษา ศีล เจริญจิตตภาวนา ปฏิบัติธรรมเพื่อกำจัดกิเลสจนกระทั่งเข้าสู่โลกุตตรธรรมบรรลุมรรคผล

นิพพาน. ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับขยายว่า “กรรมเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแห่งปฏิจจสมุปบาท ซึ่งเห็นได้ชัดเมื่อแยกส่วน ในกระบวนการนั้นออกเป็น 3 วัฏฏะ (วน, วัฏวน) คือ กิเลส กรรมและวิบาก หลักปฏิจจสมุปบาท แสดงถึงกระบวนการทำกรรมและการให้ผลของกรรมทั้งหมด ตั้งต้นแต่กิเลสที่เป็นเหตุให้ทำกรรม จนถึงวิบากอันเป็นผลที่จะได้รับ เมื่อเข้าใจปฏิจจสมุปบาทดีแล้วก็ป็นอันเข้าใจหลักกรรมชัดเจนไปด้วย” ในการกระทำทุกท่านประพฤติปฏิบัติแต่ฝ่ายกุศลกรรม คติ คือทางไปหลังสิ้นชีพแล้ว ย่อมไปสู่สุคติคือไปเกิดเป็นมนุษย์และอุบัติเป็นเทวดาในเทวโลก และเกิดในปัจจุบันชาติได้ฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ได้ดวงตาเห็นธรรม สามารถบรรลุธรรมเบื้องต้นตั้งแต่พระโสดาบัน ย่อมเข้าสู่กระแสพระนิพพาน ท่านเหล่านั้นบางคนได้ฟังธรรมตั้งแต่อายุยังน้อย เช่น นางวิสาขามหาอุบาสิกาได้ฟังและบรรลุเป็นพระโสดาบันเมื่ออายุเพียง 7 ขวบเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ มณีรัตน์ มีจันเพชร (2563) พบว่า : อุบาสกอุบาสิกาต้นแบบในพุทธกาล หมายถึง ผู้ที่เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะสูงสุด เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา มีจิตใจแน่วแน่มั่นคงในพระพุทธศาสนา ได้ทำหน้าที่ตามคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกาได้อย่างสมบูรณ์ยิ่ง จนได้รับเอตทัคคะจากพระพุทธเจ้า เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี ได้รับยกย่องให้เป็นอุบาสกผู้เป็นเลิศในการเป็นผู้ถวายทาน และนางวิสาขามหาอุบาสิกา ได้รับยกย่องให้เป็นทายิกาในฝ่ายอุบาสิกา เป็นต้น ด้านการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกา พบว่า ยังมีการทำหน้าที่ของอุบาสกอุบาสิกาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนาด้านวัตถุจะเป็นผลประจักษ์มากกว่าด้านการศึกษาหลักธรรมและน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตอย่างจริงจัง ส่วนแนวทางการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนาในปัจจุบันตามแนวทางอุบาสกอุบาสิกาต้นแบบในพุทธกาลนั้น พบว่ามี 4 ด้าน คือ (1) ด้านการศึกษาหลักธรรมคำสอน (2) ด้านการปฏิบัติตามหลักคำสอน (3) ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และ (4) ด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษากรรมของอุปาสิกาที่เป็นเอตทัคคะในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษารื่องกรรมและการให้ผลของกรรมเป็นเรื่องสำคัญ ชาวพุทธควรศึกษาให้รู้อย่างละเอียดและทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เมื่อประสบกับเหตุการณ์ในชีวิตตนเองหรือครอบครัว ไม่ว่าจะได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ ได้รับสรรเสริญหรือถูกนิินทา เป็นสุขหรือทุกข์ ทางพระพุทธศาสนาได้สอนไว้อย่างไร ทำไมจึงประสบกับเหตุการณ์เช่นนั้น ชาวพุทธควรมีสติใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ แม้จะบังคับให้เชื่อไม่ได้ คนสมัยก่อนรุ่นคุณปู่คุณย่าคุณตาคุณยายสอนกันมาให้หนักถึงเวรกรรม ทำอย่างใดก็ได้ อย่างนั้น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ทุกคนหนีกรรมไปไม่พ้น

ในปัจจุบันมุ่งเน้นสอนวิชาการทางโลกมากกว่าคุณธรรม ละเลยการสอนหลักธรรมที่เป็นเนื้อแท้ทางพระพุทธศาสนาแล้วนำมาปฏิบัติ หรือสอนไม่ซาบซึ้งเข้าไปในจิตใจ ให้เกิดความรู้สึก ละอายต่อการกระทำความที่ไม่ดี กลัวผลของการกระทำความชั่ว ไม่ทำความชั่วทั้งในที่ลับหรือในที่แจ้ง ควรเริ่มต้นในสถาบันครอบครัว เริ่มที่พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้สั่งสอน และทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลานคนในปกครอง รักษาศีล ตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของมีนเมา พ่อแม่ผู้ปกครองสอนลูกสอนหลานไม่ให้ทำความชั่ว พ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องไม่ทำความชั่ว พ่อแม่ผู้ปกครองสอนลูกสอนหลานให้รักษาศีล พ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องรักษาศีล สอนอย่างไรให้ทำตัวอย่างนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองสอนลูกสอนหลานให้ไหว้พระสวดมนต์ เข้าวัดฟังธรรม พ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องไหว้พระสวดมนต์เข้าวัดฟังธรรมเป็นแบบอย่างด้วย พ่อแม่ผู้ปกครองสอนลูกสอนหลานให้มีเมตตาปราณีต่อสัตว์ พ่อแม่ก็ต้องมีเมตตาปราณีต่อสัตว์ด้วย หรือครูอาจารย์ในโรงเรียนสอนนักเรียนไม่ให้เล่นการพนัน ครูอาจารย์ก็ต้องไม่เล่นการพนันด้วย ครูอาจารย์สอนนักเรียนให้เป็นคนดี ครูอาจารย์ก็ต้องเป็นคนดีให้นักเรียนดูเป็นแบบอย่างด้วย แม้ในสถาบันอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ต้องสอนต้องแนะนำต้องทำให้เป็นตัวอย่าง สอนให้ละอายต่อความชั่ว เกรงกลัวต่อการทำบาปทุจริต

สอนให้รู้โทษของการกระทำความบาปทุจริต สอนให้รู้ประโยชน์ที่จะได้รับ เมื่อเว้นจากความชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ทั้งประโยชน์ในโลกปัจจุบันนี้ ประโยชน์ในโลกหน้าหลังจากสิ้นชีวิตไปสู่โลกเบื้องหน้า และประโยชน์อย่างสูงสุดบรรลุมรรคผลนิพพาน ตัดขาดจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏได้

อีกประการหนึ่ง มีคำพูดที่พูดกันเสมอว่า เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า เด็กคืออนาคตของชาติ ชาติจะพัฒนาไปในทางทิศทางใดอยู่ที่การปลูกฝังให้การศึกษาแก่เด็ก เด็กต้องศึกษาหาความรู้ จะมุ่งเพียงศึกษาวิชาความรู้ทางโลก เพื่อสร้างฐานะสร้างครอบครัวสร้างฐานของครอบครัวเพียงอย่างเดียว ทั้งการศึกษาทางธรรม ทั้งการปฏิบัติธรรม เป็นเป้าหมายที่ไม่ถูกต้องนัก เห็นควรมีตำราเรียนหรือแบบเรียนให้นักเรียนในโรงเรียนได้ศึกษาเรื่องกรรม ประเภทของกรรม การให้ผลของกรรม ตัวอย่างการทำความกรรม ตัวอย่างการให้ผลของกรรม ทั้งที่เป็นอดีตในครั้งพุทธกาล ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ ตัวอย่างของกรรม และการให้ผลของกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เด็กนักเรียนได้ซึมซับเรื่องเวรกรรม จะได้ละอายต่อการทำความชั่ว เกรงกลัวต่อการทำความบาปทุจริตผิดศีลธรรม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะได้เป็นคนที่มีความรู้ดี และเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม จึงต้องช่วยกันทั้งวัดบ้านและโรงเรียน สามัคคีกันเป็นพลังอันสำคัญ ช่วยกันพัฒนาชาติ ศาสนาและสังคมไทยให้เจริญและมีความสุขตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมรักษา. (2542). *พระไตรปิฎก และอรรถกถา ฉบับประมวลลิขิต*. กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์สติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2539). *ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 2 กัมมจตุกกะ-มรณุปัตติจตุกกะ*. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิมูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.
- มณีนรีรัตน์ มีจันเพชร. (2563). *อุบาสกอุบาสิกาต้นแบบในพุทธกาล : มิติการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปิฎก 2500*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิญญาน
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเตปิฎก 2525*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2519). *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บรรณาการ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *การสำรวจสภาวะทางสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต*. กรุงเทพฯ : กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- แสง จันทร์งาม. (2525). *ประทีปธรรม*. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.

ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

People's Expectations to the Administration of the BoKluea Tai
Sub-district Municipality at BoKluea District, Nan Province

รัตนกร อุปจักร¹ พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ² และธิติวุฒิ หมั่นมี³

Ratanakorn Upachak, Phrakhrupalad Watcharaphong Vacirapa กัโท and
Thitiwut Munmee

Received: May 25, 2024

Revised: June 03, 2024

Accepted: June 12, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงาน 2) เปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงาน และ 3) นำเสนอแนวทางการจัดการความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 293 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ t-test และการทดสอบค่าเอฟ F-Test และการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน และใช้เทคนิคการสรุปเนื้อหาแนะนำเสนอแนวทาง ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อ

¹ เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้; BoKluea Tai Subdistrict Municipality

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Ratanakorn1984@gmail.com, Tel. 080-7023714

เกลือได้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือได้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการจัดการความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงาน พบว่า ความรักงานพอใจกับงานที่ทำอยู่ มีความพึงพอใจในตำแหน่งหน้าปฏิบัติงาน พัฒนาปลูกฝังคุณธรรมทางจิตใจให้บุคลากร ขยันหมั่นเพียรกับงาน พัฒนาความขยัน สร้างความรู้สึกให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนในองค์กร ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน เอาใจใส่ในการปฏิบัติงาน รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน สร้างจิตสำนึก ในการทำหน้าที่ของตน และการพินิจพิจารณาหรือการทำความเข้าใจ มีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น วางแผนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ร่วมกันเสมอ เพื่อให้การปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ โดย ไตร่ตรองใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผล จะเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งตัวเอง องค์กร และประชาชน

คำสำคัญ: ความคาดหวัง, การบริหารงาน, เทศบาลตำบล

Abstract

This research article aims to: 1) study the level of public expectations regarding municipal administration; 2) compare public expectations concerning municipal administration; and 3) propose guidelines for managing public expectations towards the administration of Bo Kluea Tai Subdistrict Municipality, Bo Kluea District, Nan Province. The research utilized a mixed-method approach, combining quantitative and qualitative methodologies. The quantitative aspect employed a survey-based method with a population consisting of 293 individuals aged 18 years and older. We analyzed the data using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and least significant difference (LSD) for pairwise comparisons. We conducted in-depth interviews with 9 key informants for the qualitative aspect, and then used content analysis to summarize the data and present the proposed guidelines. The research findings revealed that: 1) The overall public expectations regarding the administration of Bo Kluea Tai Subdistrict Municipality, based on the principle of *Iddhipada Dhamma* (Path to Success), were at a moderate level; 2)

Differences in education level, occupation, and average monthly income significantly influenced public expectations towards municipal administration at the .01 level of statistical significance. Other demographic factors showed no significant differences; 3) The proposed guidelines for managing public expectations emphasized fostering a sense of dedication and satisfaction among municipal personnel. This includes promoting job satisfaction, instilling moral values, encouraging diligence and responsibility, and creating a collective sense of duty. We also recommended regular meetings for brainstorming, joint planning, and decision-making to ensure effective and timely operations. Employing rational and thoughtful deliberation would maximize benefits for individuals, organizations, and the public alike.

Keywords: Expectations, Administration, Subdistrict Municipality

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 78 กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นเพื่อที่จะให้พึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นเองได้ การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น และระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันจึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางโดยมีเพียงจะมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังขยายบทบาทหน้าที่ออกไปรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตพัฒนาเศรษฐกิจรวมทั้งพัฒนาสังคมของท้องถิ่นด้วย และเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาคมท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารอีกทั้งมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเร่งกำหนดจุดมุ่งหมายหรือทิศทางในการพัฒนาของตนให้ชัดเจน มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมและศักยภาพขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะสามารถบริหารงานในความรับผิดชอบตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายเพื่อเตรียมการสำหรับอนาคตเป็นการวางแผนในทิศทางของการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างมีระบบนอกจากนี้การวางแผนเป็นการรวมสรรพกำลังระดมความคิดในการพัฒนาอย่างมีทิศทางให้สอดคล้องกันเพื่อลดการสูญเสียทรัพยากรอันมีอยู่อย่างจำกัดแผนพัฒนาท้องถิ่นถือเป็น

เครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการกำหนดภารกิจเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยในการกำหนดแผนงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทิศทางที่สอดคล้องและประสานสนับสนุนในจุดมุ่งหมายร่วมกันซึ่งสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากมาย แต่คงเป็นการยากที่จะดำเนินการแก้ไขได้ทุกด้านเนื่องจากข้อจำกัดในปัจจัยทางการบริหาร เช่น งบประมาณ ไม่เพียงพอต่อบุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ของท้องถิ่นที่มีจำกัด เป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548)

เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเนื้อที่โดยประมาณ 416.2 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 260,378.5 ไร่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา 90 เปอร์เซ็นต์ เป็นพื้นที่ราบ 10 เปอร์เซ็นต์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน ทำนา และรับจ้างทั่วไปในเมืองใหญ่ มีจำนวน 15 หมู่บ้าน มีจำนวน 1,565 ครัวเรือน ประชากร 5,117 คน ด้วยแยกเป็นชาย 2,636 คน หญิง 2,741คน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 เขต การปกครอง เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิด กับประชาชนมากที่สุด จึงนับว่าเป็นหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนโดยตรง มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสาธารณะตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า มีภารกิจหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้บริการแก่ประชาชนเพื่อมุ่งหวังที่จะให้บริการขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามที่กำหนดเป็นที่น่าพึงพอใจที่สุด การดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรจึงจำเป็นต้องได้รับการทบทวน ติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ วางแผนพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และเกิดความโปร่งใสและสะท้อนความพึงพอใจของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อที่จะนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในองค์กร เทศบาลตำบลไม่ว่าจะเป็นขนาดใดก็ตามจะประกอบไปด้วยสภาตำบลอยู่ในระดับสูงสุดเป็นผู้กำหนดนโยบายและกำกับดูแลการบริหารของนายกเทศมนตรีของเทศบาลนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารเทศบาลตำบลนั้นและมีพนักงานประจำที่เป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ทำงานประจำวัน โดยมีปลัดและรองปลัดเทศบาลตำบลเป็นหัวหน้างานบริหาร (เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้, 2561)

เนื่องจากเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้เป็นหน่วยงานที่ต้องมีการดำเนินงานด้วยกระบวนการบูรณาการร่วมกับภาคประชาชนเป็นหลัก หากขาดประสิทธิภาพในการบริหารงานแล้วจะทำให้การปฏิบัติงานเกิดความบกพร่อง ความอ่อนแอ และหย่อนประสิทธิภาพของกลไกด้านการ

บริหารจัดการภายในองค์กรเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลทำให้ไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนตามความต้องการได้ตามความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ การประสานงานเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อน และยังเป็นที่มาของการถูกมองว่าภาคราชการทำงานไม่มีความโปร่งใส ประชาชนไม่มีความไว้วางใจ และเกิดความเบื่อหน่ายในการทำงานของภาครัฐและในทางกลับกันหากเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ มีการบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพจะส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรเกิดความราบรื่นมีการประสานงานในการปฏิบัติร่วมกับประชาชนได้ดี ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างตรงจุด ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถบริการประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การสำรวจความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะทำให้เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ได้รับทราบถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เพื่อให้ทราบถึงระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน และแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ เพื่อเป็นพื้นฐานการบริหารงาน และเป็นแนวทางในการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ตรงจุดตามความคาดหวัง ที่ประชาชนมีต่อเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ให้เกิดความสำเร็จผลตามเจตนารมณ์ตามความคาดหวังและความต้องการของประชาชนต่อไป (เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้, 2561)

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานของเทศบาลตำบลเป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนโดยใช้หลักอิทธิบาทธรรม คือ ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ผ่านความคาดหวังที่ประชาชนมีต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้เพื่อให้ทราบถึงระดับความคาดหวังต่อการบริหารงานนโยบายสาธารณะใน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพ 3) ด้านพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4) ด้านการพัฒนาสาธารณสุข 5) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว และได้ทราบถึงข้อเสนอแนะทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีในพื้นที่ตำบลบ่อเกลือใต้รวมไปถึงแนวทางใน

การบริหารงานและพัฒนาพื้นที่ตำบลบ่อเกลือใต้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่ของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามความคาดหวังของประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือจังหวัดน่าน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) (สิน พันธุ์พินิจ, 2547) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.938 กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ ตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปเป็นผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตตำบลบ่อเกลือใต้อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน จำนวน 293 คน ได้มาจากการแทนค่าในสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) เก็บรวบรวมข้อมูลข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที่ t-test และการทดสอบค่าเอฟ F-Test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ 2

ผู้บริหารเทศมนตรีตำบลบ่อเกลือใต้ และกลุ่มที่ 3 กำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศมนตรีตำบลบ่อเกลือใต้ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอนหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ นัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลหลัก สัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ ดำเนินการสัมภาษณ์โดยขออนุญาตใช้วิธีจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า 1) การความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.65$) รองลงมา คือ ด้านด้านการพัฒนาอาชีพ ($\bar{X} = 3.40$) ด้านการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.38$) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.27$) และด้านการพัฒนาด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.27$) ซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับ และ 2) ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิมangsa (ความไตร่ตรอง) ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ (ความคิด หรือความใส่ใจ) ($\bar{X} = 3.36$) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = 3.34$) และด้านวิริยะ (ความเพียร) ($\bar{X} = 3.31$) ซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางการจัดการความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า 1) ความรักงานพอใจกับงานที่ทำอยู่ บุคลากรเทศบาลต้องมีพึงพอใจในตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความชื่นชมมุ่งหวังให้ผลงานที่ได้รับบรรลุจุดมุ่งหมาย มีความพึงพอใจ มีความสุขกับการทำงาน พัฒนาปลูกฝังคุณธรรมทางจิตใจให้บุคลากรทุกคนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันว่าเกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวมอย่างไร 2) ขยันหมั่นเพียรกับงาน การพัฒนาความขยัน โดยพัฒนาความเพียรให้เกิดขึ้น สร้างความรู้สึกให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนว่างานในองค์กรเป็นงานที่ทำด้วยความสามารถ ทำด้วยความเพียรพยายาม ที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความเต็มใจ ยินดีเสียสละเวลาของตัวเองเพื่องานที่ปฏิบัติสำเร็จลงด้วยดี 3) ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน การปฏิบัติงานหากเราเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ผลของงานก็จะออกมาดี เกิดความผิดพลาดน้อย เพราะว่า การเอาใจใส่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การสร้างจิตสำนึกในการทำหน้าที่ของตน พึงระลึกอยู่เสมอว่างานที่เราทำเป็นงานที่เกิดประโยชน์กับตนเอง องค์กร ประชาชนและประเทศชาติ เมื่อมีความรอบรู้แล้วว่าผลที่ตามมาจะเกิดประโยชน์กับหลายคน จะทำให้เรามุ่งมั่นทำความด้วยความรอบครอบ ความผิดพลาดก็จะน้อยตามไปด้วย และ 4) การพิจารณาพิเคราะห์หรือการทำความเข้าใจ การปฏิบัติงานต้องมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ร่วมกันเสมอ เพื่อให้การปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ และพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยไตร่ตรองใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผล จะได้นำไปสู่การทบทวนการทำงาน การดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งตัวเอง องค์กร และประชาชน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า 1) การความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รองลงมา คือ ด้านด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาด้านสาธารณสุข ซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับ และ 2) ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน

พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิม้งสา (ความไตร่ตรอง) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ (ความคิด หรือความใส่ใจ) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านวิริยะ (ความเพียร) ซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ บริหารงานร่วมกันกับเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ (ท่านสามารถเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการ บริหารงานด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ให้เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ไปดำเนินการ และ บุคลากรในองค์กรดำเนินงานตามโครงการ/กิจกรรมด้านต่าง ๆ เป็นไปด้วยความราบรื่น ก่อนการ วางแผนงานในการพัฒนาชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อเสนอแนะถึงความ ต้องการ หรือปัญหาอุปสรรค เพื่อตอบสนองความต้องการ และลดความขัดแย้งในชุมชน สอดคล้อง กับงานวิจัยของจิตปราณี อึ้งวิฑูรสถิตย์ (2565) พบว่า ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการ ให้บริการของเทศบาลตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้าน กระบวนการขั้นตอนการให้บริการ และ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ

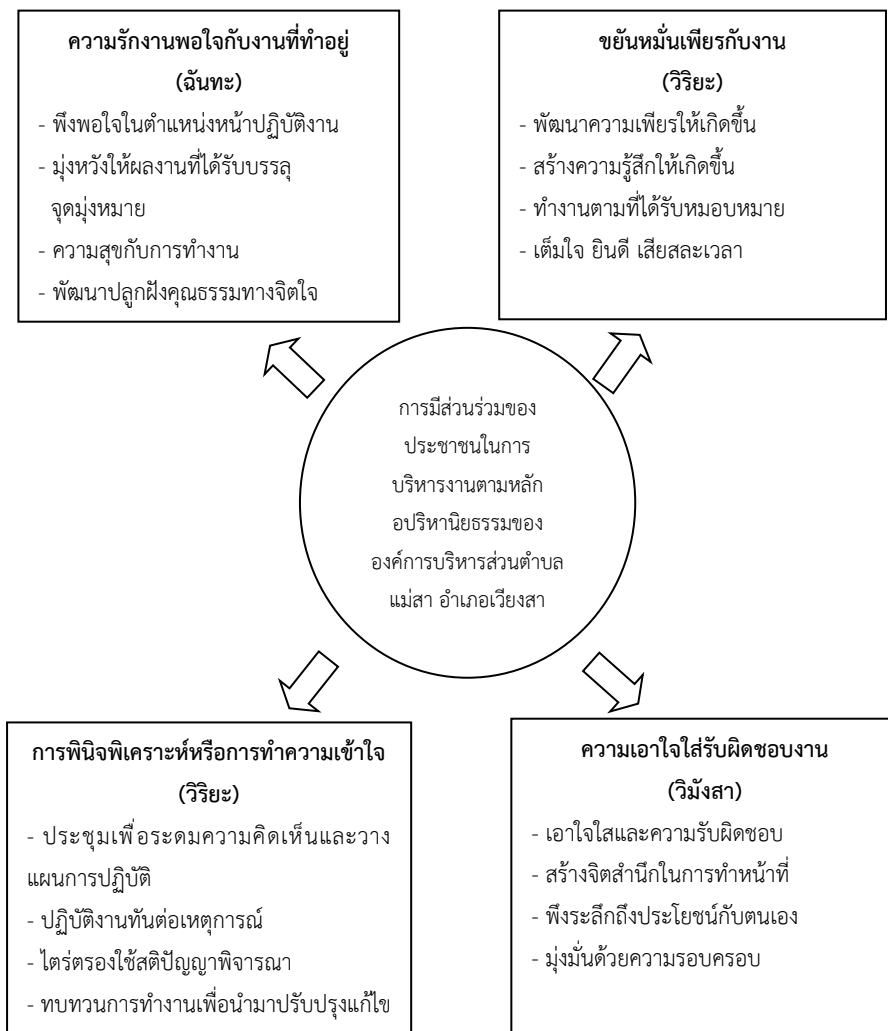
2. การเปรียบเทียบความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบล บ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อความคาดหวังของ ประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มี เพศ อายุ ที่ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อ เกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ งานวิจัยของภิญโญ เข้มปัญญา (2558) พบว่า ประชาชนที่ มีเพศ แตกต่างกัน มีระดับความคาดหวัง ที่มีต่อการบริหารงานสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบางยี่โท อำเภอบางไทร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันอย่างไม่เป็นนัยสำคัญ และประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีระดับความคาดหวังที่มีต่อการบริหารงานสาธารณะของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางยี่โท อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญ

3. แนวทางการจัดการความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบล บ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า 1) ความรักงานพอใจกับงานที่ทำอยู่ บุคลากร เทศบาลต้องมีพึงพอใจในตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความชื่นชมมุ่งหวังให้ผลงานที่ได้รับบรรลุ

จุดมุ่งหมาย มีความพึงพอใจ มีความสุขกับการทำงาน พัฒนาปลูกฝังคุณธรรมทางจิตใจให้บุคลากรทุกคนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันวาเกิดประโยชน์กับตนเองครอบครัว และสังคมโดยรวมอย่างไร 2) ขยันหมั่นเพียรกับงาน การพัฒนาความขยัน โดยพัฒนาความเพียรให้เกิดขึ้น สร้างความรู้สึกให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนว่างานในองค์กรเป็นงานที่ทำด้วยความสามารถ ทำด้วยความเพียรพยายาม ที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความเต็มใจ ยินดีเสียสละเวลาของตัวเองเพื่องานที่ปฏิบัติสำเร็จลงด้วยดี 3) ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน การปฏิบัติงานหากเราเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ผลของงานก็จะออกมาดี เกิดความผิดพลาดน้อย เพราะว่า การเอาใจใส่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การสร้างจิตสำนึกในการทำหน้าที่ของตน พึงระลึกอยู่เสมอว่างานที่เราทำเป็นงานที่เกิดประโยชน์กับตนเอง องค์กร ประชาชนและประเทศชาติ เมื่อมีความรอบรู้แล้วว่าผลที่ตามมาจะเกิดประโยชน์กับหลายคน จะทำให้เรามุ่งมั่นทำความด้วยความรอบครอบ ความผิดพลาดก็จะน้อยตามไปด้วย และ 4) การพิจารณาหรือการทำความเข้าใจ การปฏิบัติงานต้องมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ร่วมกันเสมอ เพื่อให้การปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ และพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยได้ตรงตรงใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผล จะได้นำไปสู่การทบทวนการทำงาน การดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งตัวเอง องค์กร และประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพีระภรณ์ วรรณรัตน์ (2561) พบว่า ในการบริหารจัดการการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของเทศบาลเมืองไผ่เชิง จังหวัดนครปฐม คือ ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีในทุกรูปแบบโดยเฉพาะเทคโนโลยีกับการดำเนินงานนั้นควรมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเน้นการใช้แอปพลิเคชันที่สามารถใช้งานกับเทคโนโลยีที่ราคาไม่สูง ส่งเสริมการเรียนรู้เทคโนโลยีสู่กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มเกษตรกร เพิ่มศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนโดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้บริการคอมพิวเตอร์ สร้างความเชื่อมั่นด้านความรู้ความสามารถของผู้นำชุมชน เพิ่มระยะเวลาในการจัดอบรม พร้อมกับพาลงพื้นที่ปฏิบัติจริงจะได้ทราบถึงปัญหาในการใช้งานขณะนั้นและสามารถแก้ปัญหาการใช้งานได้จริง จัดทำคู่มือเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ใหม่ สร้างแรงจูงใจในการเข้าอบรมและเข้าใช้เทคโนโลยี เช่น การให้รางวัล และทำการสำรวจข้อมูลก่อนวันเริ่มประชาคม เพื่อให้ประชาชนได้จัดเตรียมเนื้อหาข้อมูลเสนอต่อที่ประชุม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้สรุปมาเป็น แนวทางการจัดการความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

จากภาพที่ 1 กล่าวได้ว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 คือ หลักหรือหนทางสู่ความสำเร็จ หรือคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ ทางแห่งความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ (ความพอใจ) หมายถึง ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ (ความเพียร) หมายถึง ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อุตุน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ (ความคิด) หมายถึง ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝัไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) หมายถึง หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ แก่ไขปรับปรุง เป็นต้น มาใช้ในการบริหารงานถือว่าเป็นธรรมะเพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้ว ทั้งจะก่อให้เกิดความเจริญแก่องค์กร ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นแนวทาง ได้ดังนี้

1. ความรักงานพอใจกับงานที่ทำอยู่ (ฉันทะ) บุคลากรเทศบาลต้องมีพึงพอใจในตำแหน่ง หน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความชื่นชอบมุ่งหวังให้ผลงานที่ได้รับบรรลุจุดมุ่งหมาย มีความพึงพอใจ มีความสุขกับการทำงาน พัฒนาปลูกฝังคุณธรรมทางจิตใจให้บุคลากรทุกคนมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันวาเกิดประโยชน์กับตนเองครอบครัวและสังคมโดยรวมอย่างไร

2. ขยันหมั่นเพียรกับงาน (วิริยะ) การพัฒนาความขยัน โดยพัฒนาความเพียรให้เกิดขึ้น สร้างความรู้สึกให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานทุกคนว่างานในองค์กรเป็นงานที่ท้าทายความสามารถ ท้าทายความเพียรพยายาม ที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทำงานด้วยความเต็มใจ ยินดีเสียสละเวลาของตนเองเพื่องานที่ปฏิบัติสำเร็จลุล่วงด้วยดี

3. ความเอาใจใส่รับผิดชอบงาน (จิตตะ) การปฏิบัติงานหากเราเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ผลของงานก็จะออกมาดี เกิดความผิดพลาดน้อย เพราะว่า การเอาใจใส่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การสร้างจิตสำนึกในการทำหน้าที่ของตน พึงระลึกอยู่เสมอว่างานที่เราทำเป็นงานที่เกิดประโยชน์กับตนเอง องค์กร ประชาชนและประเทศชาติ เมื่อมีความรอบรู้แล้วว่าผลที่ตามมาจะเกิดประโยชน์กับหลายคน จะทำให้เรามุ่งมั่นทำความด้วยความรอบครอบ ความผิดพลาดก็จะน้อยตามไปด้วย

4. การพินิจพิเคราะห์หรือการทำความเข้าใจ (วิมังสา) การปฏิบัติงานต้องมีการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและวางแผนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ร่วมกันเสมอ เพื่อให้การปฏิบัติงานทันต่อเหตุการณ์ และพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยไตร่ตรองใช้สติปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผล จะได้นำไปสู่

การทบทวนการทำงาน การดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งตัวเอง องค์กร และประชาชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลควรมีนโยบายเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความพอใจให้กับพนักงานในตำแหน่งหน้าปฏิบัติงาน
2. เทศบาลควรมีนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความขยันหมั่นเพียรกับงาน โดยการสร้างความรู้สึกรักให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานทุกคน
3. เทศบาลควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนต่อผู้มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน เอาใจใส่รับผิดชอบงาน ให้มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติ
4. เทศบาลควรต้องมีนโยบายเพื่อเสริมสร้างการพินิจพิจารณาหรือการทำความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เทศบาลควรจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความพอใจให้กับพนักงานในตำแหน่งหน้าปฏิบัติงาน ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรมให้บุคลากรทุกคน
2. เทศบาลควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรเกิดความขยันหมั่นเพียรกับงาน โดยการสร้างความรู้สึกรักให้เกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติงานทุกคน
3. เทศบาลควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม สนับสนุนต่อผู้มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน เอาใจใส่รับผิดชอบงาน ให้มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติ
4. เทศบาลควรจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการพินิจพิจารณาหรือการทำความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

- จิตปราณี อึ้งวิฑูรสถิตย์. (2565). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของเทศบาล ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 12(1), 18-32.
- เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้. (2561). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2561-2565)*. น่าน: เทศบาลตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน.
- พีระภรณ์ ธีรธรรมย์. (2561). *การบริหารจัดการการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของเทศบาลเมืองไร่ขิงจังหวัดนครปฐม*. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภิญโญ เข้มปัญญา. (2558). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานสาธารณะ ของ องค์การบริหารส่วนตำบลบางยี่โท อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า*, 2(1), 57-64.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 1.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2547). *เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: บริษัทจุฬนพัลลขิงจำกัด.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไทรเหนือวิทยา ด้านผลงานทางวิชาการ

Lessons Learned from the Success of Wat Trai Nuea Witthaya Buddhist School in Terms of Academic Achievements

ยศพัฒน์ ปานขวัญ¹ ธีระวัฒน์ พลโยธา² นิลธิรา ศรีอำพร³ และรัตติยา เหนืออำนาจ⁴

Yosaphat Pankwan, Teerawat Phonyotha, Nilthira Sriamporn and Rattiya Nua-amnat

Received: November 03, 2024

Revised: December 23, 2024

Accepted: December 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไทรเหนือ ด้านผลงานทางวิชาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 รูป/คน จำแนกตามคุณลักษณะ เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มที่ 2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มที่ 3 นักเรียน และ กลุ่มที่ 4 ผู้แทนคณะผู้ปกครอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ฝึลือถอดบทเรียน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและคนมีความสุข มีเป้าหมายหลัก คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้ทักษะในการดำเนินชีวิต ผลงาน หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น คือ รางวัลที่ได้จากการแข่งขัน กลไกการทำงานในด้านวิชาการ คือ ได้เผยแพร่งานวิชาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ความภาคภูมิใจ คือ เห็นผลสัมฤทธิ์อันเกิดมาจากตัวผู้เรียนและสามารถสรุปความรู้เพื่อพัฒนาองค์กร ขั้นตอนหรือกิจกรรมงานวิชาการ (สร้างคน+งาน) คือ ขั้นตอนการมีการวางแผนไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ปัญหาและอุปสรรคในการ

¹⁻³ นักวิชาการอิสระ; Independent Scholar

⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: sakdawut3488@gmail.com

ถอดบทเรียนทางด้านวิชาการภายในโรงเรียน คือ ไม่กล้าแสดงออก ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนา คือ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ มีแผนในการพัฒนา และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน

คำสำคัญ: การถอดบทเรียน, ฝึ่เสื่อถอดบทเรียน, บทเรียนความสำเร็จ, โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัด ไทรเหนือวิทยา

Abstract

This research aims to extract lessons from the academic success of Phra Pariyattidhamma School, Wat Sai Nuea. It employs a qualitative research methodology, involving document analysis and in-depth interviews with 24 key informants, categorized into four groups: (1) school administrators, (2) teachers and educational personnel, (3) students, and (4) representatives of parents. The primary research tool utilized was the "Lesson-Learning Butterfly" model, and the data were analyzed using descriptive content analysis. The research findings indicate that students possess desirable characteristics: being competent, virtuous, and happy. The main goal is for students to acquire these attributes along with essential life skills. Key achievements include awards received from various competitions. Mechanisms for academic success involve disseminating academic work to relevant organizations. The pride of the school stems from the tangible academic outcomes of the students, which contribute to organizational development. The academic process and activities (building people + outputs) are systematically and comprehensively planned during the implementation stage. Challenges and obstacles in extracting academic lessons within the school include students' reluctance to express themselves. Recommendations for improvement and development include the necessity of strategic planning, comprehensive development plans, and the integration of modern technology to enhance academic performance.

Keywords: Lesson Learned, Lesson-Learning Butterfly, Academic Success, Wat Trai Nuea Witthaya Buddhist School

บทนำ

การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด หรือการบริหารที่ให้พลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบสัมมาอาชีพ ดำรงตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (พระสมุห์สมพร อุทุมโม, 2562) การบริหารวิชาการ ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่งและ จัดว่าเป็นงานหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้ เพราะการจัดการศึกษาเป็นการวางพื้นฐานในการพัฒนาคน ให้สามารถแสวงหาความรู้ ก้าวทันโลก สามารถปรับตัวอยู่ได้อย่างมีความสุข มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้ สถานศึกษาให้มากที่สุดด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร จัดการสามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล ที่สำคัญของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเทคโนโลยีทางการศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้เรียนในยุคดิจิทัล และครูในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย (วัลลภา โพธิ์โต, 2564)

งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญในการจัดระบบงานให้รัดกุม และมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้น จึงมีนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของงานวิชาการไว้ดังนี้ งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียนเป็นชีวิตจิตใจของสถาบันที่เดียว ส่วนงานด้านอื่น เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น ผู้บริหารการศึกษา ทุกคนควรจะรับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรกและคำนึงถึงประสิทธิผลของสถานศึกษา (มานะ ไชยโชติ, 2564) คือ ภาวะความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษาจนบรรลุผล ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเกิดจากความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารในการเพิ่มคุณภาพการผลิต นักเรียน และคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา (ปรางุชลี สุดตา, 2560) กล่าวว่า แนวทางการดำเนินงานตาม ขอบข่ายงานวิชาการ ประกอบด้วย 6 ภาระงาน คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียน 3) ด้านการวัดผลประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา รวมเป็นย่อหน้าเดียวกัน

ข้อมูลทั่วไป โรงเรียนวัดไทรเหนือวิทยา โรงเรียนวัดไทรเหนือ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนคร นครสวรรค์ ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิงใหญ่ ภายหลังต่อมา เมื่อ พ.ศ. 2482 คณะกรรมการวัดได้ร่วมกัน จัดซื้อที่ดิน และได้รับอนุญาตจากทางราชการให้สร้างเป็นวัดในปี พ.ศ. 2536 โดย พระครูนิเทศ พรหม-คุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดไทรเหนือ อดีตเจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์ และอดีตรองเจ้าคณะ จังหวัดนครสวรรค์ตามใบอนุญาตกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 14 เดือน กรกฎาคม พ.ศ 2536 เปิดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษา ตอนปลายในคราว เดียวกัน ทางโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือวิทยา มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้การศึกษาใน ระดับปริญญาตรี เพื่อสนับสนุนพระภิกษุสามเณรที่ไม่ศึกษาเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้ พระภิกษุจัดตั้งขึ้นสามเณรได้มีโอกาสศึกษาสายสามัญตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายโดยเทียบกับชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญ จัดหลักสูตรให้มีวิชาที่ เหมาะสมแก่ภาวะของ พระภิกษุ-สามเณรที่จะศึกษาได้โดยไม่ขัดต่อพระธรรมควบคู่กับ วิชาสามัญ ได้แก่ ภาษาบาลี นกธรรมชั้นตรี-ชั้นโท-ชั้นเอก ศาสนปฏิบัติ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา การงาน ศิลปะ เป็นต้นการศึกษาที่ชัดเจนตามระบบหรือไม่ เป็นไปตามระบบโรงเรียนที่ดี ส่วนใหญ่จัดตามอัตภาพขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคาร อุปกรณ์ การเรียนการสอนและอื่น ๆ (โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือวิทยา, 2566)

ความสำคัญของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือวิทยา คือ ความเป็นโรงเรียน ต้นแบบของโรงเรียนแบบ 3 in 1 หรือ สามในหนึ่ง ทั้งหลักสูตรบาลี สามัญและนักธรรมควบคู่กันไป ซึ่งสำนักงานเขตมีถึง 25 โรงเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือได้ดูแลโรงเรียนทั้งหมด 9 โรงเรียนในนครสวรรค์โดยให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งยังได้รับผลการสอบบาลีและ นักธรรมเป็นอันดับ 2 ทางด้านบาลี ด้านวิชาการได้รับได้รับรางวัล ถ้วยรวมวิชาการของจังหวัดใน พ.ศ 2565 ในอันดับที่ 1 ของเขต (พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล, 2567)

บทบาทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือวิทยา คือ เป็นโรงเรียนที่สามารถ รองรับนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อพัฒนาตัวบุคคลและสังคมต่อไป และยังเป็นทางเลือกของครอบครัว ของนักเรียนที่ยากจนหรือพ่อแม่แยกทางกัน เพื่อลดภาระทางสังคมอีกด้วย บริบทของโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมวัดไทรเหนือวิทยา คือ 1) เน้นการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ 2) เน้นกิจกรรม ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และ 3) เน้นพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งวิชาการ วิชาชีพ คุณธรรมและ จริยธรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงหลักการบริหารด้านวิชาการของโรงเรียน พระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือ จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อจะนำเอาองค์ความรู้ในการบริหารงานวิชาการ ไปบริหารในโรงเรียนหรือสถานศึกษาของนิสิตครูศาสตร์ เอกวิชาสังคมศึกษา ของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อการถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไทรเหนือวิทยาด้านผลงานทางวิชาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการศึกษาหลักการบริหารด้านงานวิชาการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูป/คน จำแนกตามคุณลักษณะ เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มที่ 2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มที่ 3 นักเรียน และกลุ่มที่ 4 ผู้แทนคณะผู้ปกครอง กลุ่มไหนก็คนบ้างระบุ

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อถอดบทเรียนในลักษณะของผีเสื้อถอดบทเรียน จำแนกออกเป็น 7 ประเด็น ประกอบด้วย หัวผีเสื้อ – เป้าหมายสูงสุดของงานที่ทำ, ปีกขวาบน – ผลงานหรือ ความสำเร็จที่เกิดขึ้น, ปีกซ้ายบน – กลไกการทำงาน และภาคหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ปีกขวาล่าง – ความภาคภูมิใจหรือองค์ความรู้ที่ได้รับ, ปีกซ้ายล่าง – ขั้นตอนหรือ กิจกรรมที่ทำ (สร้างคน+งาน), ลำตัวขวา – ข้อเสนอแนะ และลำตัวซ้าย – ปัญหาและอุปสรรค

สรุปผลการวิจัย

ผลการถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไทรเหนือวิทยาด้านผลงานทางวิชาการ พบว่า

เป้าหมายสูงสุดของงานวิชาการ

“การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยานั้น มีเป้าหมายหลักคือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและคนมีความสุข” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 1)

“ต้องการให้นักเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึง และเสมอภาค ทุกกลุ่มเป้าหมายมีคุณธรรม จริยธรรม และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 2)

“ต้องการให้นักเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักเรียนทุกคนได้รับการเรียนรู้ที่ดีและมีคุณธรรม จริยธรรม และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 3)

“ผลงาน หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนทางด้านวิชาการ ประกอบด้วย การแข่งขัน ทักษะทางวิชาการ ระดับเขต ประจำปีการศึกษา 2567 งานปริยัติสามัญ เขต 4 ครั้งที่ 10 รางวัล ดังนี้ รางวัลชนะเลิศ จำนวนรวม 16 รางวัล รางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 1 จำนวนรวม 9 รางวัล รางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 2 จำนวนรวม 5 รางวัล” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 4)

“นักเรียนสามารถนำความรู้เข้าแข่งขันจนได้รับรางวัล และครูสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ นำเสนอต่อหน่วยงานเพื่อส่งเข้าประกวดในโครงการต่าง ๆ ได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 5)

“นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์และนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนสามารถวางแผนการใช้ชีวิตได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 6)

“มีความเข้าใจในบทเรียนนั้นมากขึ้น และนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 7)

กลไกการทำงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถอดบทเรียนทางด้านวิชาการ

“กลไกการทำงานในด้านวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไทรเหนือวิทยา คือ ได้เผยแพร่งาน วิชาการด้านการเรียนการสอนให้กับหน่วยงานต่างๆ ได้รับรู้ข้อมูลโดยส่งครูเข้าร่วมการนำเสนอ นวัตกรรมการเรียนการสอนกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เข้าส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ ด้านกระบวนการลงมือปฏิบัติแบบบูรณาการให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับทุกหน่วยงานและ ชีวิตประจำวัน สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 และ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 8)

“กำหนดเป้าหมายและแนวคิดและเครื่องมือเพื่อสร้างการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการจัดการ เรียนรู้ และต้องการยกระดับให้ดียิ่งขึ้นโดยเน้นการปฏิบัติและลงมือทำ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 9)

“ลงมือทำต้องได้ความรู้ ทำเสร็จได้ความรู้เพิ่ม เมื่อทำเสร็จต้องได้ประสบการณ์” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 10)

“เน้นให้นักเรียนปฏิบัติและลงมือทำ โดยครูเป็นผู้กำกับดูแล” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 11)

“กำหนดเป้าหมายในการศึกษา จัดให้มีการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการปฏิบัติอย่าง
ถูกต้องและถูกวิธี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 12)

ความภาคภูมิใจ หรือองค์ความรู้ที่ได้รับจากการถอดบทเรียนทางด้านวิชาการ

“ผู้บริหารโรงเรียนมีการประชุมสร้างความเข้าใจและวางแผน งานด้านวิชาการในโรงเรียนร่วมกับ
บุคลากรในโรงเรียนโรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเองโดยยึดหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลัก มีการส่งเสริมให้ครูผู้สอนเข้ารับการพัฒนาระบบการจัดการเรียน
การสอน มีกำหนดแผนการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนที่หลากหลายสำหรับการ
จัดการเรียนการสอนในแผนการปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา โดยการมีส่วนร่วม
ร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหาร มีการเปิดโอกาสและส่งเสริมชุมชนให้มีความ
เข้มแข็งทางวิชาการโดยการใช้ทรัพยากรในโรงเรียนทางด้าน Internet และห้องสมุดในโรงเรียน มี
การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายและองค์กรอื่นที่
เกี่ยวข้องกับโรงเรียน มีการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร
หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัด การศึกษาและส่งนักเรียนมาเรียนต่อ มีการ
คัดเลือกหนังสือและแบบเรียนที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในโรงเรียนและมีการจัดสรรงบประมาณใน
แผนปฏิบัติการประจำปีเพื่อพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนวัดไพรเหนือวิทยา”
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 13)

“เมื่อนักเรียนมีความสามารถมาก ก็ได้รับรางวัลมาก และนำไปใช้ความรู้เพื่อพัฒนาองค์กร”
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 14)

“การที่นักเรียนได้รับรางวัลแห่งความสำเร็จ ก็จะภูมิใจอย่างภาคภูมิใจ นำไปต่อยอดในชีวิตจริงได้
อย่างภูมิใจ” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 15)

“ความรู้ที่ได้รับตอนเรียนและความเข้าใจในเรื่องที่เรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
อย่างเหมาะสม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 16)

ขั้นตอนหรือกิจกรรมงานวิชาการ (สร้างคน+งาน) ขึ้นดำเนินการ

“ด้านผู้เรียน คือ ส่งเสริมถึงความสามารถของผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน
เป็นสำคัญและเน้นในกระบวนการส่งเสริมทักษะในด้านต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกรูปแบบ ขณะที่ด้าน

ครูผู้สอน คือ ส่งเสริมให้ผู้สอนเข้ารับการอบรมจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตรงตามความถนัดของครูแต่ละบุคคล” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 17)

“วางแผนและสร้างความมั่นใจในผู้เรียนและครู” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 18)

“วางแผนการทำงานลงมือปฏิบัติและสร้างความมั่นใจในผู้เรียนและครู” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 19)

ปัญหาและอุปสรรคในการถอดบทเรียนทางด้านวิชาการภายในโรงเรียน

“การประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง ขาดบุคลากรดูแลงานประชาสัมพันธ์ การกำหนดเขตการให้บริการวิชาการเฉพาะเขต การกำหนดเขตบริการวิชาการ ทำให้ โรงเรียน หรือผู้ที่สนใจ บางกลุ่มไม่สามารถร่วม โครงการได้”

“นักเรียนอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ไม่กล้าแสดงออก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 20)

“ปัญหาการบริหารงานวิชาการ คือ นักเรียนบางคนไม่เข้าใจในสาระการเรียนรู้ จึงต้องปูพื้นฐานก่อน”

“เด็กไม่เข้าใจในการเรียนเนื่องจากไม่เข้าใจในเนื้อหาสาระที่ครูสอน เช่น อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้”

“เด็กบางคนยังไม่สนใจในการเรียนอันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น ไม่เข้าใจสาระและเนื้อหา ท้อแท้ต่ออุปสรรค” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 21)

ภายนอกโรงเรียน

“การเปิดเทอมของโรงเรียน ไม่สอดคล้องกับการเปิดภาค เรียนของโรงเรียนทั่วไป เพราะ กิจกรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ มีกิจกรรมมาก เพราะต้องเรียนถึงสามหลักสูตร คือ สามัญ นกัธรรม และบาลี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 23)

“เกณฑ์ประกันคุณภาพมีการเปลี่ยนแปลงทำให้กระทบต่อการบริการวิชาการระดับ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 24)

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนา

“ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ ให้มีหลาย ๆ ช่องทางเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ควรบริหารจัดการด้านหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายงานให้ชัดเจนในการดำเนินงานเพื่อความเข้าใจในหน้าที่ รับผิดชอบของแต่ละฝ่าย และเพิ่มเติมงบประมาณ โดยหาผู้สนับสนุนจากองค์กรหรือ

หน่วยงานภายนอกและลด ข้อจำกัดด้านงบประมาณที่อาจจะไม่พอใช้รวมทั้งการได้รับการสนับสนุน
ด้านบุคลากรจากหน่วยงาน ภายนอก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 22)

“จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ มีแผนในการทำงาน มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วย”
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 2)

“ทางโรงเรียนยังต้องพึ่งงบประมาณจากภาครัฐรวมทั้งมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการ
จัดการเรียนรู้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 15)

ผู้วิจัยได้สรุปและวิเคราะห์เป็นรายประเด็น ดังนี้ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นคน
เก่ง เป็นคนดีและคนมีความสุข มีเป้าหมายหลัก คือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้
ทักษะในการดำเนินชีวิต ผลงาน หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น คือ รางวัลที่ได้จากการแข่งขัน กลไกการทำงาน
ในด้านวิชาการ คือ ได้เผยแพร่งานวิชาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ความภาคภูมิใจ คือ เห็น
ผลสัมฤทธิ์อันเกิดมาจากตัวผู้เรียนและสามารถสรุปความรู้เพื่อพัฒนาองค์กร ขั้นตอนหรือกิจกรรม
งานวิชาการ (สร้างคน+งาน) คือ ขั้นตอนการมีการวางแผนไว้อย่างชัดเจนและครอบคลุม ปัญหา
และอุปสรรคในการถอดบทเรียนทางด้านวิชาการภายในโรงเรียน คือ ไม่กล้าแสดงออก ข้อเสนอ
แนะในการปรับปรุงและพัฒนา คือ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ มีแผนในการพัฒนา และมีเทคโนโลยีที่
ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์เพื่อการถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม วัดไทรเหนือวิทยาด้านผลงานทางวิชาการ พบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยานั้น มีเป้าหมายหลักคือ ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็น
คนเก่ง เป็นคนดีและคนมีความสุข งานวิชาการเป็นงานที่ทำให้การบริหารของโรงเรียนบรรลุ
วัตถุประสงค์ดังกล่าว ถือว่างานวิชาการเป็นงานหลัก เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนใน
เชิงคุณภาพและปริมาณ กลไกการทำงานในด้านวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไทรเหนือ
วิทยา คือ ได้เผยแพร่งานวิชาการด้านการเรียนการสอนให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับรู้ข้อมูลโดยส่ง
ครูเข้าร่วมการนำเสนอวัตกรรมการเรียนการสอนกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เข้าส่งเสริมให้
นักเรียนมีการเรียนรู้ด้วยกระบวนการลงมือปฏิบัติแบบรูปธรรมให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้กับทุก
หน่วยงานและชีวิตประจำวัน สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 และ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์ สอดคล้องกับหลักการบริหารงานวิชาการ การบริหารวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียน จะมีมาตรฐาน หรือคุณภาพ การศึกษามากหรือน้อยเพียงใด มีชื่อเสียงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการทั้งสิ้น ดังนั้น ใน การบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีหลักการในการบริหารงานด้านนี้อย่างทันสมัยและมีประสิทธิภาพ (พระสมุทรสมพร อุซุโมโม 2562)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนนำไปกำหนดนโยบายในการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนา หลักการบริหารของโรงเรียน พระปริยัติธรรม วัดไพรเหนือวิทยา โดยใช้หลักการของการบริหารให้ถึงรายละเอียดขั้นตอนขยาย ความให้เห็นภาพชัดเจน รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลได้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนทั้งของรัฐและเอกชน สามารถนำหลักการบริหารและการปฏิบัติงาน วิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรเหนือวิทยา เพื่อนำเอาองค์ความรู้ไปปรับใช้และ พัฒนาการสอนของโรงเรียนได้

2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ สามารถนำเอา หลักการบริหารความรู้ด้านวิชาการนำไปฝึกสอนในโรงเรียนต้นสังกัดได้

เอกสารอ้างอิง

ปราชญ์ลี สุดตา. (2560). การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานวิชาการ เพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา.

พระมหาชัยวัฒน์ จตตมโล. (2567, 9 กันยายน). บทบาทการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมวัดไพรเหนือวิทยา. (ยศพัฒน์ ปานขวัญ, ผู้สัมภาษณ์)

พระสมุทรสมพร อุซุโมโม. (2564). หลักการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. วารสารบัณฑิตศึกษา บริหารคน วิจัยสัจจะนครสวรรค์, 9(3), 67-80.

- มานะ ไชยโชติ. (2564). ภาวะผู้นำแบบดิจิทัล วัฒนธรรมองค์กร และประสิทธิผลโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 18(1), 624-630.
- โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไพรเหนือวิทยา. (2567). สารสนเทศโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดไพรเหนือวิทยา. (อัดสำเนา)
- วัลลภา โพธิโต. (2564). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัลโรงเรียนอุบลรัตน์ราชกัญญา ราชวิทยาลัย นครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครราชสีมา. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 6(3), 201-221.

***Journal of Education
and Social Agenda***

การบูรณาการหลักการคิดสร้างสรรค์สู่การพัฒนาพุทธนวัตกรรมที่ยั่งยืน

Integrating Creative Thinking Principles into Sustainable Development of Buddhist Innovation

พระครูภาวนาธรรมโมสิต¹ อนันต์ คติยะจันทร์² นิพิฐพนธ์ วงศ์อนุ³ และหัตถพร คำเพชรดี⁴

Phrakrubhavanadhammakosit, Anan Katiyachan, Nipitpon Vonganu and
Hattaporn Kumphetdee

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบูรณาการ และศึกษากระบวนการคิดสร้างสรรค์ ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการสอนโดยการบูรณาการนั้น เป็นการสอนจากเรื่องที่ย่อยเข้าใจง่าย ๆ ก่อนเสมอ ใช้การสอนไม่ยาก สอนโดยการใช้ตัวอย่าง และสอนสิ่งที่จำเป็นเสมอ การสอนเพื่อให้เกิดกระบวนการคิดสร้างสรรค์ จึงไม่จำเป็นต้องสอนในสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องสอนในสิ่งที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนได้ต่อยอดแนวความคิดเดิมที่มีอยู่ นำไปแก้ปัญหาและเกิดวิธีการใหม่ ๆ แต่การคิดอย่างสร้างสรรค์นั้น ต้องประกอบด้วย การคิดสิ่งที่ถูกต้องมีเหตุผล การคิดที่ปฏิบัติได้จริง การคิดที่มีมูลเหตุมาจากความจริง และความคิดเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ จึงจะเป็นการคิดสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนที่แท้จริง

คำสำคัญ: การบูรณาการ, การคิดสร้างสรรค์, พุทธนวัตกรรม

Abstract

This academic article aims to study integration and the creative thinking process. The study found that the teaching process through integration always starts with simple and easy-to-understand topics. It employs straightforward teaching methods, uses examples, and teaches only what is necessary. Therefore, teaching to

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus

Corresponding author, e-mail: 11anan@windowsslive.com

foster creative thinking does not require teaching things that have not yet occurred. Instructors need to teach what already exists so that learners can build upon existing ideas, solve problems, and develop new methods. However, creative thinking must include thinking that is correct and logical, practical thinking, thinking based on reality, and thinking that leads to new innovations. This is what constitutes truly sustainable creative thinking.

Keywords: Integration, Creativity, Buddhist Innovation

บทนำ

มรรคมืดมิดแปดเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ที่เกิดเป็นกระบวนการทำงานอย่างมีระบบแบบแผนมากที่สุด เป็นกระบวนการพัฒนาหรือการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในการเพิ่มทักษะในแต่ละด้านที่มนุษย์ต้องการที่จะพัฒนาให้ชีวิตมีความสุข และส่งเสริมให้การนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ในอภิญญาธรรมกรรมล้วนประเสริฐจากความยั่งยืนของความสุข หรือคุณภาพชีวิตที่พัฒนาขึ้นตามลำดับจากความมั่นคงอันเกิดจากระบบศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นหลักสำหรับศึกษาปฏิบัติ คือ ผีก็หัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นสภาพจิตที่มีความมั่นคงยั่งยืนไม่หวั่นไหวไปตามสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อม ด้านคุณภาพจิตได้บรรลุการปรับตัวในระดับสูงสุด โดยสภาพความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ไม่อาจกระทบกระทั่งจิตใจได้ สภาวะ ดุลยภาพ (Eruilibrator) มีความยั่งยืนและมั่นคง พร้อมทั้งจะใช้ศักยภาพในการปรับสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ สังคม อารมณ์ ทัศนคติและการรู้จัก ในสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำรงอยู่อย่าง สันติสุขต่อผู้อื่น ดังนั้น เมื่อใดที่ได้พัฒนาให้มีความสุขสมบูรณ์ในบุคคล ความสุขสุดสันติสูงสุด และอิสรภาพสูงสุด ก็จะมาบรรจบกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2543) ซึ่งสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมชาวพุทธที่เต็มไปด้วยความรัก ความผูกพัน เอื้ออาทร ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ตามลักษณะสังคมอุดมคติ แต่สภาพปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมโลก และประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง วิถีชีวิตที่ก้าวไปสู่สังคมวัตถุนิยมทำให้ค่ามีค่าความเป็นปัจเจกบุคคลสูง กล่าวคือ ไม่ใส่ใจเรื่องส่วนรวม มุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง เพิกเฉยต่อส่วนรวมแสดงถึงการขาดจิตสาธารณะ ส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552) ดังนั้นเป้าหมายของการจัดการ

เรียนการสอน หรือการจัดการศึกษานั้นก็เพื่อพัฒนาคนให้องกงามเต็มศักยภาพทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างสรรค์ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มีความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานของความคิด มีทักษะ ความสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างสง่างาม ซึ่งการที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการ การศึกษาได้ ผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน วิธีสอน สื่อ ฯลฯ และคงปฏิเสธไม่ได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งคือตัวผู้เรียนเพราะผู้สอนจะสอนอย่างไร ใช้สื่อ อะไร เนื้อหาจะยากหรือง่ายเพียงใด ก็ต้องพิจารณาจากตัวผู้เรียนเป็นหลัก (อชรา เอ็บสุขสิริ, 2559) การสอนคิด เป็นเรื่องที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณภาพ การสอนกระบวนการ คิดเป็นเรื่องที่มีความคลุมเครือมาก เนื่องจากกระบวนการคิดนั้นมิได้มีลักษณะเป็นเนื้อหาที่ครูจะ สามารถเห็นได้ง่ายและเกิดการนำไปเป็นแนวทางในการสอนให้ประสบผลสำเร็จได้ง่าย เพราะการ คิดมีลักษณะเป็นกระบวนการ ดังนั้น การสอนจึงต้องเป็นกระบวนการด้วย ไม่ว่าจะเป็นการคิดในมิติ ไคซึ่งกระบวนการคิด (Thinking Process) เป็นการคิดขั้นสูง ต้องอาศัยทักษะการคิดระดับพื้นฐาน และทักษะการคิดขั้นกลาง การคิดเป็นทักษะไม่ใช่พรสวรรค์ ดังนั้นย่อมสามารถพัฒนาได้ หากมี กระบวนการวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม (มกราพันธุ์ จุฑารส, 2556)

การบูรณาการเรียนการสอนโดยนำเอาหลักพุทธวิธีการสอนมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิด การคิดที่แยกคาย โดยใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาмаฝึกฝนจนเกิดเป็นทักษะในการเรียนรู้ เกิดวิธีการคิดที่มีหลักวิธีการที่ครูสามารถเห็นได้ง่ายและเกิดการนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจน โดยหลัก ทางการคิดทางพระพุทธศาสนานั้นยึดหลักตามหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางปฏิบัติในการสอน เป็น การสอนให้เห็นซึ่งความเป็นจริงของชีวิตและเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี แต่ การที่ผู้สอนจะสามารถอธิบายให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิดอย่างบูรณาการให้เกิดเป็นแนวคิด สร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นต้องมีความสามารถและวิธีการสอนให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนได้มากที่สุด ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีการสอนที่ใช้ในการบูรณาการเรียนการสอนให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ เกิดวิธีการค้นพบปัญหาใหม่ ๆ วิธีการแก้ปัญหาใหม่ ๆ และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ภายใตกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์จากแนวพุทธวิธีการสอนซึ่งจะเสนอต่อไปนี้

การบูรณาการ

ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning-based Society) หรือในยุคปฏิรูปการเรียนรู้เน้น การทำงานที่เน้นการบูรณาการเพื่อเยาวชนไทย คนไทยสามารถทำงานดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล กลมกลืนอย่างเป็นธรรมชาติ อีกทั้งร่วมมือร่วมใจ ร่วมพลังกันในการทำงานให้เป็นอย่างราบรื่นและ

มีคุณภาพนั้น การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นแบบบูรณาการ และควรเป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หรือหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการอีกด้วย

ความหมายของการบูรณาการ

การบูรณาการ คือการทำให้สมบูรณ์ (integration) คือการทำให้หน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวให้ครบสมบูรณ์ในตัวเอง

1. เหตุผลที่จัดทำหลักสูตรบูรณาการและจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

1.1 ชีวิตจริงเกี่ยวกับศาสตร์หลากหลาย ไม่ใช่กลุ่มสาระการเรียนรู้ใดโดยเฉพาะ จึงต้องจัดการเรียนการสอนแบบให้ตรงสภาพจริง เพื่อให้สามารถถ่ายโดยความรู้ไปใช้ได้จริง

1.2 เป็นการขจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในต่างศาสตร์ การจัดเนื้อหามาผสมผสานกันจึงเป็นการลดความซ้ำซ้อนโดยที่จัดสอนในศาสตร์หรือวิชาใดวิชาหนึ่ง จึงทำให้ลดเวลาสอนไปด้วย

1.3 ทำให้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งไม่ผิวเผิน เพราะได้เรียนรู้เนื้อหาที่สัมพันธ์กันจึงเน้นการรู้จริง เรียนรู้อย่างมีความหมาย ที่สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ได้หรือเกิดการถ่ายโอนความรู้

2. ประเภทของการบูรณาการทางการศึกษา ในการจัดการศึกษาแบ่งประเภทของการศึกษา

2.1 หลักสูตรบูรณาการ (Curriculum Integration) คือ การนำเนื้อหาจากศาสตร์ต่าง ๆ มาผสมผสานกันก่อนจัดการเรียนการสอน

2.2 การบูรณาการการเรียนการสอน (instructional integration) คือ การนำเนื้อหาการจัดการเรียนการสอนด้วยการผสมผสานวิธีการหลากหลายกิจกรรมหลากหลาย (พิมพ์ เดชะคุปต์, 2549)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการวิเคราะห์ กล่าวคือ เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ทั้งความเป็นจริงและข้อธรรมได้ดีเยี่ยมเป็นพิเศษ เช่น วิเคราะห์จิตได้ละเอียดน่าอัศจรรย์ใจ วิเคราะห์ธรรมออกเป็นข้อ ๆ อย่างละเอียดสุขุมและประสานสัมพันธ์กันเป็นระบบที่แน่นแฟ้น หากจะอธิบายธรรมข้อใดสักข้อหนึ่ง ก็จะต้องอ้างถึงธรรมะข้ออื่น ๆ เกี่ยวโยงไปทั้งระบบ วิธีการวิเคราะห์ธรรมะอย่างนี้ ศาสนาฮินดูบางสำนักเคยทำมาบ้าง แต่ก็ไม่สามารถทำได้เด่นชัดอย่างธรรมะในพระพุทธศาสนา จึงควรได้ยกย่องว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการวิเคราะห์ กล่าวคือ มิได้หมายความว่าพระพุทธศาสนาไม่สนใจด้านอื่น ๆ ทั้งมิได้หมายความว่าศาสนาอื่นไม่รู้จักวิเคราะห์

หมายความว่า พระพุทธศาสนาเด่นกว่าศาสนาอื่น ๆ ในด้านวิเคราะหที่เท่านั้น พระพุทธศาสนาสามารถให้ตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อธรรมะได้เป็นอย่างดี (พระครูโสภณพุทธนิสาคร, 2558) การศึกษาตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา มิได้หยุดอยู่เพียงแค่ความรู้และการปฏิบัติเท่านั้นหากยังก้าวต่อไปถึงความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ถึงผลของปริยัติและปฏิบัติอีกด้วย คือเป็นขั้นก้าวของปฏิเวธ (พิทุรมลิวลย์ และไสว มาลาทอง, 2533)

การบูรณาการการเรียนการสอน ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏมีหลายโรงเรียนได้นำเอาวิธีการบูรณาการมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมุ่งสนใจแต่ในรายวิชาเดียวเหมือนในอดีต ให้มามุ่งเรียนรู้หลายวิชาไปพร้อมๆกัน และครูต้องทำการบูรณาการสอนเป็นเนื้อวิชาเดียวกัน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่าทุกความรู้ทุกวิชาล้วนมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในหลักพุทธวิธีในการสอนนั้น เป็นการสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงใช้สอนเหล่าสาวก ดังที่ พระธรรมปิฎก ได้อธิบายไว้ ดังนี้ ว่า

ก. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน

1. สอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัดคือ อริยสัจ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบอยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้วต่อจากนั้นจึงสาวหาเหตุที่ยากลึกซึ้ง และทางแก้ไขต่อไป

2. สอนเนื้อเรื่องที่ค่อยลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไป อย่างที่เรียกว่า สอนเป็นอนุพุทธิกถา ตัวอย่างก็คือ อนุพุทธิกถา ไตรสิกขา พุทธโอวาท 3 เป็นต้น

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ก็สอนด้วยของจริง เช่น ทรงได้ดู ได้เห็น ได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงาม ด้วยการทรงพาไปขมนางฟ้า นางอัปรเทพธิดา ให้เห็นกับตา เรื่องอาจารย์ทศปาโมกข์ให้หมอชีวททดสอบตนเอง

4. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่กววน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เรียกว่า สนิทาน

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก เหมือนอย่างพระพุทธเจ้าเมื่อประทับอยู่ในป่าประดู่ลายใกล้เมืองโกสัมพี ได้ทรงหยิบใบไม้ประดู่ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์ แล้วตรัสถามภิกษุ

ทั้งหลายว่า ใบประดู่ลายในพระหัตถ์กับใบป่า ไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบป่ามากกว่า จึงตรัสว่า สิ่งทีพระองค์ตรัสรู้แต่มิได้ทรงสอน เหมือนใบประดู่ลายในป่า ส่วนที่ทรงสั่งสอนน้อยเหมือนใบประดู่ลายในพระหัตถ์ และตรัสแสดงเหตุผลในการมิได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ ว่า เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์ มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ไม่ช่วยให้เกิดความรู้ ถูกต้องนำไปสู่จุดหมาย คือนิพพานได้

7. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาคจะเรียนรู้และเข้าใจ เป็นประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

ข. เกี่ยวกับตัวผู้เรียน

1. รู้ คำนึงถึง และสอนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ปรับวิธีสอนผ่อนให้เหมาะกับบุคคล แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ต่างบุคคล อาจใช้ต่างวิธี

3. นอกจากคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลแล้ว ผู้สอนยังจะต้องคำนึงถึงความพร้อม ความสุขงาม ความเกรงอกเกรงใจอันทรียหรือญาณ ที่บาลีเรียกว่า ปริปากะ ของผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นราย ๆ ไปด้วย ว่าในแต่ละคราว หรือเมื่อถึงเวลานั้น ๆ เขาคควรจะได้อเรียนอะไร และเรียนได้แค่ไหนเพียงไร หรือว่าสิ่งที่ต้องการให้เขารู้ นั้น ควรให้เขาคเรียนได้หรือยัง

4. สอนโดยให้ผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจน แม่นยำและได้ผลจริง

5. การสอนดำเนินไปในรูปที่ให้ผู้รู้สีกว่าผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ในการแสดงความจริง ให้มีการแสดงความคิดเห็น ได้ตอบเสรี หลักนี้เป็นข้อสำคัญในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งต้องการอิสรภาพในทางความคิด และโดยวิธีนี้เมื่อเข้าถึงความจริง ผู้เรียนก็จะรู้สีกว่าตนได้มองเห็นความจริงด้วยตนเองและมีความชัดเจนมั่นใจ หลักนี้เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นประจำ

6. เอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความสนใจพิเศษเป็นราย ๆ ไป ตามควรแก่กาลเทศะและเหตุการณ์ เช่น ชาวนาคคนหนึ่งตั้งใจไว้แต่กลางคืนว่าจะไปฟังพุทธเทศนา บังเอิญว้าวาย ไปตามได้แล้วรีบมา แต่กว่าจะได้เข้าก็มาก คิดว่าทันฟังท้ายหนอยก็ยังมีดี ไปถึงวัดปรากฏว่า พระพุทธเจ้ายังทรงประทับรออยู่หนึ่ง ๆ ไม่เริ่มแสดง ยิ่งกว่านั้นยังให้จัดอาหารให้เขาครับประทานจนอิ่มสบาย แล้วจึงทรงเริ่มแสดงธรรม

7. ช่วยเหลือเอาใจใส่คนที่ด้อย ที่มีปัญหา

ค. เกี่ยวกับตัวการสอน

1. ในการสอนนั้น การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญมากอย่างหนึ่ง การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก อย่างน้อยก็เป็นเครื่องดึงความสนใจ และนำเข้าสู่นเนื้อหาได้
2. สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว
3. สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตน ไม่มุ่งเสียดสีใคร ๆ
4. สอนโดยเคารพ คือ ตั้งใจสอน ทำจริง ด้วยความรู้สึกรู้ว่า เป็นสิ่งมีค่า มองเห็นความสำคัญของผู้เรียน งานสั่งสอนนั้นไม่ใช่สักว่าทำ หรือเห็นผู้เรียนโง่เขลา หรือเห็นเป็นชั้นต่ำ ๆ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

พกา สัตยธรรม (2550) ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจในหลักธรรม พระองค์ได้ทรงพยายามถ่ายทอดโดยวิธีการดังนี้

1. ทรงใช้อุปมาอุปมัย ทรงใช้อุปมาอุปมัยมาก เราจะพบข้อความที่ขึ้นต้นด้วย ยถา (ฉนั้นใด) รับด้วยตถา (ฉนั้นนั้น) โดยทั่วไป
2. ทรงใช้นิทานต่าง ๆ นิทานประกอบการบรรยายหลักธรรม ก็คืออุปมาอุปมัยนั่นเอง แต่เป็นอุปมาขนาดยาว พระองค์ทรงเป็นนักเล่านิทานชั้นยอด นิทานที่ทรงเล่ามี 2 ประเภทคือ นิทานธรรมดากับนิทานชาดก
3. ทรงใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน
4. ทรงใช้อุปกรณ์ของจริงประกอบการสอน พระองค์ทรงเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียกว่า “โสตทัศนูปกรณ์” (Audiovisual aids) จะทรงหยิบยกมาใช้เป็นเครื่องมือในการสอนคุณธรรมทันที ในการสอนของพระองค์เป็นงานประจำไม่เลือกเวลาและสถานที่

การที่จะนำเอาหลักพุทธวิธีการสอนมาปรับใช้กับการบูรณาการสอนนั้น ผู้สอนต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่จะสอน กับการยกตัวอย่างจากสภาพวิถีชีวิต หรือแบบเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด เพราะหลักพุทธวิธีการสอนนั้น ไม่ได้มุ่งสอนในสิ่งที่ยาก จนผู้เรียนไม่เข้าใจ แต่มุ่งวิธีการสอนที่เรียบง่าย โดยที่ผู้สอนและผู้เรียนต่าง ๆ มีความเข้าใจอยู่แล้ว แต่ต้องทำความเข้าใจนั้นให้เกิดเป็นปัญญา หรือสร้างสรรค์นั่นเอง หากนำเอาความรู้ที่มีความยากมาสอน อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายที่จะเรียนรู้ก็เป็นได้ ในขณะที่ทุกคนควรต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเปลี่ยนบทบาท เช่นกัน โดยผู้เรียนต้องกำหนดเป้าหมาย วางแผนและรับผิดชอบ การเรียนรู้ของตนเอง เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหา แนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้ เรียนรู้ด้วยตนเอง

และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ ต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง (กนก จันทร์ทอง, 2560) หลักพุทธวิธีในการสอนเริ่มจากการสอนสิ่งที่ยาก ๆ จากสิ่งที่เข้าใจง่าย ๆ เนื้อหาไม่ยาก ไม่ลึกซึ้ง และสอนสิ่งที่ผู้เรียนได้รู้ได้เห็นเป็นประจำอยู่แล้ว ไม่สอนสิ่งที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และทุกอย่างมีเหตุผลอยู่เสมอ ดังนั้นการบูรณาการโดยนำเอาหลักพุทธวิธีมาปรับใช้จึงไม่ใช่ว่าสิ่งที่ยากเกินไปสำหรับผู้สอน และไม่ยากเกินไปสำหรับผู้เรียน แต่ผู้เรียนจะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เรียนที่ “คิดเป็น” “ปฏิบัติเป็น” ได้หรือไม่ เพราะการคิดสร้างสรรค์ ต้องเกิดเป็นความคิดที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

แนวคิดทักษะกระบวนการคิดสร้างสรรค์

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเอง จากการทำหน้าที่เป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้ จัดการสอนโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งความรู้ สอนเน้นเนื้อหา ยึดตำราและแบบฝึกหัดเป็นหลัก มาเป็นบทบาทของผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จริง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์นำความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายตามความถนัด ความสนใจ ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน ใฝ่รู้ เกิดคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (พจนา ทรัพย์สมาน, 2550) ระบบของการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และเต็มตามศักยภาพ โดยจัดให้มีการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เน้นที่ความสำคัญด้านความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้ทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งความเข้าใจจากประสบการณ์ ความรู้ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา ความรู้ทักษะด้านภาษา จะเน้นภาษาไทยมากกว่าการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

การคิดเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมที่เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อาจจะทำให้เกิดการคิดที่หลากหลายรูปแบบขึ้นได้ การปลูกฝังและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ทักษะการคิดและวิธีการคิด ที่ถูกต้องตามความเหมาะสมแล้ว จะต้องพิจารณาว่ามีลักษณะหรือประเภทการคิดชนิด

ใดบ้าง ที่ควรส่งเสริมและไม่ควรส่งเสริมเกี่ยวกับลักษณะ หรือประเภทของการคิด โดยทั่วไป
ประเภทของการคิด แบ่งออกได้ตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

ลักษณะ สรีวัฒน์ (2549) ได้แบ่งประเภทของการคิดไว้ ดังนี้

1. แบ่งตามขอบเขตของการคิด จำแนกออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การคิดในระบบปิด หมายความว่า การคิดที่อยู่ในขอบเขตจำกัด แนวคิด
จะไม่เปลี่ยนแปลง มีการคิดอย่างไรก็จะคิดเหมือน ๆ กัน เช่น การคิดทางคณิตศาสตร์ การคิดทาง
ตรรกศาสตร์ เป็นต้น

1.2 การคิดในระบบเปิด หมายถึง การคิดที่เป็นไปตามความรู้ความสามารถ
หรือประสบการณ์ของแต่ละคนในแต่ละสิ่งแวดล้อม

2. แบ่งตามความแตกต่างของเพศ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท

2.1 การคิดแบบวิเคราะห์ (Analytical Thinking) เป็นการคิดโดยอาศัยสิ่ง
เราที่เป็นจริงเป็นเกณฑ์ เป็นการคิดของผู้มีอารมณ์ เป็นการคิดที่ถือว่าเป็นพื้นฐานแบบวิทยาศาสตร์
เป็นลักษณะ การคิดเพศชายเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของการคิดวิเคราะห์คือ มีเหตุผล (Rational) มี
การคาดคะเน (Predictable) มีขอบเขต (Convergent) และเป็นแนวตั้ง (vertical)

2.2 คิดแบบโยงความสัมพันธ์ (Relational Style) เป็นการคิดที่สัมพันธ์กับ
อารมณ์ ซึ่งมักยึดตนเองเป็นใหญ่ เกิดจากการมองหาความสัมพันธ์ของสิ่งเร้าตั้งแต่สองชนิดขึ้นไป เช่น
ความสัมพันธ์ด้านหน้าที่ สถานที่หรือกาลเวลา การคิดแบบนี้มักจะเป็นการคิดของเพศหญิง

3. ความคิดตามความสนใจของนักจิตวิทยา จำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

3.1 การคิดรวบยอด (Concept) เป็นการคิดที่ได้จากการรับรู้ โดยมีการ
เปรียบเทียบทั้งในลักษณะเหมือนและแตกต่างกัน ด้วยการอาศัยประสบการณ์เดิม

3.2 การคิดหาเหตุผล (Reasoning) การคิดประเภทนี้เริ่มจากการตั้ง
สมมติฐานแล้ว ดำเนินการทดลองสมมติฐานที่ตั้งขึ้น เช่น ขับรถยนต์ไปต่างจังหวัด ขณะที่รถกำลังวิ่ง
อยู่ได้กลิ่นเหมือนมีอะไรไหม้ ต้องการคิดหาสาเหตุ ด้วยการตั้งสมมติฐานว่า หมอน้ำมันแห้ง หรือ
เกี่ยวกับระบบปรับอากาศ หรือเกี่ยวกับสายไฟ และดูระบบสายไฟ จนกว่าจะพบสาเหตุและจะได้
แก้ไขได้ถูกต้อง

3.3 การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความคิดที่อาศัยการคิดที่
แก้ปัญหาใหม่ ๆ และคิดสร้างสิ่งใหม่ๆ ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีเกี่ยวกับวิวัฒนาการใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และการออกแบบสิ่งใหม่นั้น เป็นเรื่องที่น่า
ศึกษาถึงวิธีการแก้ปัญหา และได้ความรู้นั้นมาอย่างไร สิ่งที่น่ามาคิดในการแก้ปัญหาเพื่อจะได้

สิ่งประดิษฐ์ใหม่ การค้นพบกฎเกณฑ์ และการแก้ปัญหาแนวใหม่ การออกแบบทางศิลปะ และการดนตรี เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยกระบวนการคิดที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น

ปัจจุบันโลกเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ก้าวข้ามอดีตที่ว่า เป็นไปไม่ได้ ซึ่งเกิดจากกระบวนการคิดสร้างสรรค์ จาการคิดเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาเก่า ๆ แล้วเป็นการต่อยอดเกิดเป็นนวัตกรรม สื่อสร้างสรรค์ และสิ่งของอำนวยความสะดวกมากมาย ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากนักคิดแบบกระบวนการสร้างสรรค์แทบทั้งสิ้น แต่กระบวนการคิดสร้างสรรค์ต้องอยู่ในกรอบที่ว่า ต้องเป็นไปได้ และเป็นความจริงเท่านั้น การคิดสร้างสรรค์ในปัจจุบัน มีการต่อยอดทางความคิดของนักประดิษฐ์ นักวิทยาศาสตร์ นักวิเคราะห์ ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาในโลกปัจจุบันมากมาย บางสิ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง บางสิ่งมีสูญหายไปตามกาลเวลา แต่ถ้ามุขย์ไม่หยุดความคิด นวัตกรรมใหม่ ๆ ก็จะเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

การประยุกต์ใช้หลักการคิดสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมพหุชนวัตกรรม

การคิดสร้างสรรค์

การกำหนดลักษณะการเรียนรู้ตามหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน เป็นการปรับเปลี่ยนหลักคิดของการจัดกระบวนการเรียนการสอนจากหลักคิดเดิมที่หลักสูตรมักจะเน้นหรือกำหนดเนื้อหา (Content-based Curriculum) ว่า “ครูสอนอะไร” แต่หลักสูตรปัจจุบันได้เปลี่ยนหลักคิดไปเป็นการกำหนดมาตรฐานหรือตัวชี้วัดว่า “เด็กเรียนรู้อะไร และทำอะไรได้” ซึ่งจะเน้นการให้นักเรียนได้แสดงความรู้ ความสามารถผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์เป็นสำคัญ โดยคาดหวังว่าครูจะกำหนดกิจกรรม หรือการปฏิบัติ (Performance) ที่คิดว่า “จำเป็น” และมี “คุณค่า” สำหรับเด็กที่จะต้องแสดงความรู้ และความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้นั้นๆ ออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรม (ดร.ณิ จำปาทอง, 2560)

การทำความเข้าใจกับลักษณะสำคัญของการคิดจะทำให้ครูระลึกได้เมื่อวางแผนการสอนภาคการคิด เวลาคิดกิจกรรมการเรียนรู้จะเลือกกิจกรรมที่สอดคล้องกับลักษณะการคิด อันได้แก่

1. การคิดเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ที่เราใช้สร้างความหมาย ความเข้าใจในสรรพสิ่งรอบ ๆ ตัว

2. การคิดเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมอง จัดเป็นข้อมูลที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส

3. การคิดเป็นกระบวนการ มีขั้นตอนการคิดเป็นลำดับในสมองการคิดแบบต่างๆ มีขั้นตอนการคิดที่ต่างกัน การคิดไม่ใช่เนื้อหาที่จะถ่ายทอดให้จดจำกันได้
4. การคิดเป็นงานเฉพาะตน ผู้เรียนต้องดำเนินการเองจะให้ผู้อื่นคิดแทนไม่ได้
5. การคิดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในสมอง แต่สามารถสังเกตได้จากการกระทำ หรือ การแสดงออก
6. การคิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ (ทิสนา แชมมณี, 2544)

ทั้งนี้การสอนและการเรียนรู้ในห้องเรียนอนาคต มีการปรับเปลี่ยน เป็นแบบใหม่ที่มีพลวัตมากขึ้น มีปฏิสัมพันธ์มากขึ้น และมีการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เด็กในวัยปัจจุบัน จะต้องมีความสามารถแข่งขันสูงในตลาดโลกเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ทำให้เกิดแนวโน้มใหม่ ๆ เกี่ยวกับ การสอนและการเรียนรู้ขึ้นมา นอกจากนั้น การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศสร้างความ เป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่อย่างที่ไม่อาจคาดถึงกันได้ ในอดีต หรือในอนาคต แม้ห้องเรียน ในอนาคตจะมีการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนก็ยังเป็นเสาหลักของการจัดการศึกษา การให้ความเอาใจใส่ดูแลเป็นรายบุคคล หรือการเป็นพี่เลี้ยงในฐานะการเป็นครูที่ดี ก็ยังเป็นทรัพยากรที่ล้ำค่า (Invaluable Resource) ที่เทคโนโลยีไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้เทียบเท่าหรือมาแทนที่ได้ (สุนันท์ สีสาย, 2562)

คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับความรู้สึกและความต้องการและไม่ค่อยสนใจกับความคิด พฤติกรรมที่แสดงออกมาจึงมาจากความรู้สึกและความต้องการ พฤติกรรมจะไม่เปลี่ยนแปลงถ้าความรู้สึกและความต้องการไม่เปลี่ยนแปลง โดยลำพังความรู้สึกและความต้องการจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้นอกจากได้ผ่านความคิดเท่านั้น ตอนเป็นเด็กจะทำทุกอย่างเพื่อตัวเอง แต่เมื่อโตขึ้นรู้จักคิดมากขึ้น ก็เริ่มที่จะคิดทำเพื่อคนอื่นบ้าง มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ ตรงที่มนุษย์มีความสามารถในการคิด การคิดเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีวิต ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของชีวิต การคิดมีคุณภาพมีผลโดยตรงต่อคุณภาพของชีวิต เราเรียกว่า เป็นการคิดที่มีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เพราะมีกระบวนการการคิดหลายขั้นตอน ผลผลิตของการคิดจึงมีคุณภาพนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้คิดว่า ความคิดของตนได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองมาอย่างดีที่สุด ผู้ใดฝึกบ่อย ๆ ก็จะกลายเป็นนักคิด นักคิดอย่างมาก วิจารณญาณ (Critical Thinking) คือผู้ที่คิดจนเป็นนิสัย มีการทบทวนสิ่งที่คิด และขณะคิดจะปรับปรุงคุณภาพการคิดอยู่เสมอ คนเหล่านี้จะมีความสามารถในหลาย ๆ เรื่อง ได้แก่ สร้างผลงานที่มีคุณภาพ ประเมินตนเองได้เที่ยงตรง ใช้เหตุผลในการทำงานและการดำเนินชีวิต การคิดมี 2 ระดับ

ระดับแรก คือ การคิดทั่วไป ระดับที่สอง คือ การคิดระดับสูง ได้แก่การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็น การคิดที่ใช้ประเมินและแก้ไขการคิดในระดับแรก เช่น การวิเคราะห์ การประเมิน การปรับ โครงสร้างเป็นต้น คนที่คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คือคนที่ใช้เหตุผลในการคิด สิ่งที่คิดจึงมีคุณภาพ และ ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะได้ผ่านขั้นตอนการใช้เหตุผลหลายด้าน การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณช่วยให้ เข้าใจธรรมชาติ และเป้าหมายของการเรียนรู้ รู้เหตุผลของการค้นคว้าหาความรู้ ทำให้รู้ว่าจะค้นหา อะไร อย่างไร เมื่อใด เรียกว่ารู้ตัวตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรอยู่ และทำเพื่ออะไร การเรียนรู้ตาม แนวคิดของการคิดแบบมีวิจารณ์ญาณ หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากความสามารถในการคิดแบบ ต่างๆ ไม่ใช่จำกัดข้อมูลการเรียนรู้ที่เกิดจากการคิดระดับด้วย การรู้ข้อมูล การอธิบายแนวคิด การ วิเคราะห์ส่วนต่าง ๆ การสังเคราะห์การประยุกต์ใช้แนวคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

ในการสอนกระบวนการคิดมีสิ่งสำคัญที่ครูจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจ เพื่อให้การ สอนกระบวนการคิดประสบความสำเร็จ ซึ่งหมายถึงผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด การสอน กระบวนการคิด มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. เนื้อหาสำหรับคิด เป้าหมายของการเรียนรู้ คือ การมีความรู้ตามเนื้อหาที่ กำหนดในบทเรียน ส่วนเป้าหมายของการคิด คือ การทำความเข้าใจ หรือเรียนรู้เนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น การคิดและการอสณคิดต้องอาศัยเนื้อหามาเป็นเครื่องมือการคิด เนื้อหาจึงมีอิทธิพลต่อประเภทของ การคิด และคุณภาพของการคิด หรือจะพูดว่าการคิด หรือวิธีคิดถูกกำหนดโดยธรรมชาติและจำนวน ของเนื้อหาที่นำมาใช้คิดนั่นเอง

2. กระบวนการสอนคิด หรือขั้นตอนการคิด เริ่มตั้งแต่เป็นการแนะนำให้ผู้เรียน รู้จักทักษะ หรือวิธีการคิดที่ต้องการสอน และให้ผู้เรียนฝึกทักษะนั้นตามคำแนะนำ ครูจะฝึกจน ผู้เรียนชำนาญในการใช้ทักษะนั้น จากนั้นให้ผู้เรียนฝึกซ้ำด้วยตนเองโดยไม่มีคำแนะนำ ครูต้องสอน ให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะการคิดในสถานการณ์ใหม่ ฝึกซ้ำ ๆ จนผู้เรียนชำนาญ ให้ผู้เรียนสามารถ คิดได้ด้วยตนเอง ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกวิธีการ

3. ชั้นเรียนที่มีการคิด ความสามารถในการคิดไม่ได้เกิดขึ้นเอง จำเป็นต้องมีเรื่อง ให้คิด และได้รับการแนะนำ การกระตุ้น การสนับสนุนการคิด และผู้คิดได้อยู่ในสถานที่ หรือ สภาพแวดล้อมที่มีความเป็นมิตร ปลอดภัย และมีการคิดอยู่เป็นประจำ ชั้นเรียนที่มีการคิดเป็นชั้น เรียนที่จัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่มีเป้าหมายฝึกการคิดอย่างต่อเนื่อง ขณะที่เรียนรู้อย่างมีความหมาย สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนล้วนส่งเสริมและเอื้อต่อการพัฒนาความคิด ชั้นเรียนนี้ให้ความสำคัญกับการ เปลี่ยนข้อมูลที่ผู้เรียนได้รับเป็นความรู้และกิจกรรมสำคัญของผู้เรียน คือ การคิด (ธนาธิป พรกุล, 2557)

แนวคิด 10 มิติ ของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) ได้อธิบายหลัก “คิดเป็น” คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ไว้ดังนี้

มิติที่ 1 ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนท้าทาย และโต้แย้งข้อสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลังเหตุผลที่โยงความคิดเหล่านั้น เพื่อเปิดทางสู่แนวความคิดอื่น ๆ ที่อาจเป็นไปได้

มิติที่ 2 ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) พัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนสืบค้นข้อเท็จจริง เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างโดยการตีความ (Interpretation) การจำแนกแยกแยะ (Classification) และการทำความเข้าใจ (Understanding) กับองค์ประกอบของสิ่งนั้นและองค์ประกอบอื่นๆ ที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) ที่ไม่ขัดแย้งกันระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นด้วยเหตุผลที่หนักแน่น น่าเชื่อถือ

มิติที่ 3 ความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis Type Thinking) และการฝึกให้ผู้เรียนรวมองค์ประกอบที่แยกส่วนกัน มาหลอมรวมภายใต้โครงสร้างใหม่อย่างเหมาะสม ซึ่งจะสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียน ความสามารถของผู้เรียนในการคิดเชิงสังเคราะห์ได้

มิติที่ 4 ความสามารถในการคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) การฝึกให้ผู้เรียนค้นหาความเหมือนและ/หรือความแตกต่างขององค์ประกอบตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป เพื่อใช้ในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งบนมาตรฐาน (Criteria) เดียวกัน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงเปรียบเทียบได้ดี

มิติที่ 5 ความสามารถในการคิดเชิงโนทัศน์ (Conceptual Thinking) ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาทักษะในการคิดแบบนี้ได้โดยการฝึกการนำข้อมูลทั้งหมดมาประสานกันและสร้างเป็นกรอบความคิดใหม่ขึ้นมาใช้ในการตีความข้อมูลอื่น ๆ ต่อไป

มิติที่ 6 ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ความสามารถด้านนี้พัฒนาได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนคิดนอกกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่ ทำให้ได้แนวทางใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน

มิติที่ 7 ความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ (Applicative Thinking) การคิดประเภทนี้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันมาก ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกนำสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงคใหม่ และปรับสิ่งที่มีอยู่เดิมให้เข้ากับบุคคล สถานที่ เวลา และเงื่อนไขใหม่ได้อย่างเหมาะสม

มิติที่ 8 ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) ความสามารถในด้านนี้ พัฒนาได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ดีที่สุดภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

มิติที่ 9 ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) คือ การฝึกให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องในมุมต่าง ๆ เข้ากับเรื่องหลัก ๆ ได้อย่างเหมาะสม

มิติที่ 10 ความสามารถในการคิดเชิงอนาคต (Futuristic Thinking) เป็นความสามารถในการคิดขั้นสูง ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกให้ผู้เรียนคาดการณ์ และประมาณการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการใช้เหตุผลทางตรรกวิทยา สมมติฐาน ข้อมูล และความสัมพันธ์ต่างๆ ของในอดีตและปัจจุบัน เพื่อคาดการณ์ ทิศทางหรือของเขตทางเลือกที่เหมาะสม อีกทั้งมีพลวัตรสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียน ควรเป็นงานสำคัญอันดับแรกที่ต้องตระหนักเมื่อทำการสอน เพราะเป็นการเตรียมคนให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมิน สังเคราะห์ ประยุกต์ใช้ คิดอย่างมีวิจารณญาณ แก้ปัญหา และตัดสินใจ การสอนกระบวนการคิด ทำให้ชั้นเรียนเปลี่ยนไปจากชั้นเรียนทำแบบฝึกหัดและท่องจำ มาเป็นชั้นเรียนที่น่าตื่นเต้น และน่าสนใจ ทั้งการสอนและการเรียนรู้ และยังทำให้การสอนเป็นงานที่ท้าทายสติปัญญาและมีแรงจูงใจ โรงเรียนที่จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและมีครูที่เป็นนักคิดเชี่ยวชาญการสอน จะพบว่ามีเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในโรงเรียนดังนี้

1. ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงขึ้น
2. ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีความเชื่อมั่น ทั้งเวลาที่อยู่ในโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน
3. โรงเรียนและครูไม่มีความกังวล เมื่อมีหน่วยงานภายนอกมาทำการทดสอบ ผู้เรียน หรือประเมินโรงเรียน

การสอนกระบวนการคิดต้องอาศัยบรรยากาศของความเป็นมิตรความไว้วางใจ เชื่อใจ ครูต้องพัฒนาวิธีการเรียนรู้การสอนของงานในฐานะผู้เรียนที่จะรู้จักพฤติกรรมความคิดของผู้เรียน เพื่อพัฒนาทั้งตนเองและผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน (ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม, 2560)

พุทธนวัตกรรม

พุทธนวัตกรรม หมายถึง สิ่งที่ถูกปรับปรุงหรือพัฒนาขึ้นใหม่ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านผลผลิต กระบวนการ การให้บริการ และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่า การเพิ่มมูลค่า การสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในด้านสุขภาพใจ

สุขภาพกาย รวมไปถึงอาชีพและชุมชน (กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับ พระสันต์ทัศน์ คมกัธปญโญ และชัยรัตน์ ทองสุข (2564) โดยได้เสนอการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาไปยกระดับองค์ความรู้ ได้แก่ 1) สุตะ การศึกษาอันอาศัยการฟัง สร้างระบบแห่ง วิจารณ์ญาณ พินิจ วิเคราะห์ให้ดียิ่งขึ้น 2) จิตตะ การนำสิ่งที่ได้ศึกษามานั้นมาคิดพิจารณาบนฐาน เหตุผล โดยทักษะคิด จินตนาการ ความชำนาญส่วนตัว และประสบการณ์ 3) ปุจฉา รักในการแก้ข้อ สงสัย สร้างความสงสัยหรือปัญหา นำไปสู่การไขคำตอบ ออกจากกรอบแห่งศาสตร์ที่ตนถนัด เพื่อ สร้างโจทย์ปัญหาอันนำไปสู่พหุวิทยาแปลกใหม่ในเชิงบวก 4) ลิขิต การจดจำด้วยการสมทบคิดทาง ทฤษฎีพหุวัฒนธรรมและวิจัยรวมทั้งต่อยอดผลงานวิจัยสู่ความเป็นเลิศนั่นเอง

การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสู่การบูรณาการเพื่อส่งเสริมทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ ควรที่จะมีกรอบแนวความคิดซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้ 1) การคิดสิ่งที่ถูกต้องมี เหตุผล 2) การคิดที่ปฏิบัติได้จริง 3) การคิดที่มีมูลเหตุมาจากความจริง และ 4) ความคิดเกิดพุทธ นวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งการคิดสิ่งที่ไม่จริงและไม่เกิดขึ้น ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ เพราะไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้นั่นเอง

สรุปผล

การบูรณาการหลักการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ เป็นการยกระดับกระบวนการใช้ องค์ความรู้ให้เกิดความเชี่ยวชาญ ไม่คววนับสนมเสนอเป็นแนวคิดในการส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ให้ เกิดขึ้น และเป็นกระบวนการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยให้ผู้สอนและผู้เรียนมีแนวทางในการคิดสร้างสรรค์การเรียนการสอนได้นำเอาหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่การเรียนการสอนแนวคิดสร้างสรรค์ต้องไม่ทิ้ง หลักมีเหตุผล ปฏิบัติได้จริง มีความจริง และความคิดเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ที่ แท้จริง หากการคิดนั้นไม่มีมูลเหตุของความจริงแล้ว จะไม่สามารถเป็นความคิดสร้างสรรค์ได้ และ อาจจะเป็นแค่ความฝัน ไม่ใช่ความคิดอีกต่อไป ดังนั้น การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาในวิถีชีวิตปัจจุบัน ซึ่ง สถานการณ์การเรียนรู้ในปัจจุบันนี้ องค์ความรู้ล้วนมีที่มาที่หลากหลาย ทั้งจากสื่อออนไลน์ อินเทอร์เน็ต ช่องดิจิทัล ฯลฯ ซึ่งผู้เรียนต้องเรียนรู้รอบรอบ เพราะข้อมูลบางอย่างอาจไม่ใช่ ของจริงก็เป็นได้ การได้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

การคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่สำคัญเป็นอย่างมากในการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน เพราะการคิดแล้วสามารถสร้างให้เกิดเป็นรูปธรรมได้นั้น เป็นเรื่องที่ยาก แต่ถ้านำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ การส่งเสริมให้กระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ก็น่าจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่มีการต่อยอดทางความคิดได้ เกิดความคิดใหม่ ๆ เกิดพุทธนวัตกรรมจากความรู้เดิม จากสิ่งประดิษฐ์เดิม ๆ เกิดเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานก็เป็นได้

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทร์ทอง. (2560). การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 28(2), 227-241.
- กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี. (2565). *แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. (อรรถาธิบาย).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). *ปฏิรูปวิธีคิดแบบไทยต้องคิดให้ครบ 10 มิติ*. (อรรถาธิบาย).
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *การสอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : วิพริทัศน์.
- ชาติชาย พัทธสีมา. (2560). การสอนกระบวนการคิด. ใน *รวมบทความวิชาการพระพุทธศาสนา ประจำปี บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดร. จำปาทอง. (2560). สภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในระดับการศึกษาภาคบังคับ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*, 10(2), 121-135.
- ทิตนา แหม่มณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- ธนาธิป พรกุล. (2557). *การสอนกระบวนการคิดทฤษฎีและการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ผกา สัตยธรรม. (2550). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พจนา ทรัพย์สมาน. (2550). *การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระครูโสภณพุทธนิเทศศาสตร์. (2558). *หลักการและปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ พุทธธรรม.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-26.
- พระสันต์ทัศน์ คมภีรปญโญ และชัยรัตน์ ทองสุข. (2564). *พุทธศาสนากับนวัตกรรมและการวิจัย*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.
- พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2533). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2549). *ทักษะ 5 C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มกราพันธุ์ จูฑะรสก. (2556). *การคิดอย่างเป็นระบบ : การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน*. นนทบุรี : โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2549). *การคิด (Thinking)*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุนันท์ สีพาย. (2562). บทบาทของครูไทยในการศึกษา 4.0. *วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 25(2), 3-14.
- อัครา เอิบสุขสิริ. (2559). *จิตวิทยาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

***Journal of Education
and Social Agenda***

กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในสถานศึกษา

The Process of Preventing and Solving Drug Problems with Buddhist Principles in Educational Institutions

บุญเชิด ชำนิศาสตร์¹ พระครูโอภาสณนทกิตติ² และพระสุรชัย สุรชัย³

Booncherd Chumnisart, Phrakruophatnonthakit and Phrasurachai Surachayo

Received: September 19, 2024

Revised: December 17, 2024

Accepted: December 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในสถานศึกษา พบว่า สถาบันครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยนำหลักหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ มีเมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีมีไม่ตรีจิต มีความกรุณา คือ ความสงสารอยากช่วยเหลือ มีมุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีอุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง และหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปิยวาจา เจรจาอ่อนหวานพูดคำที่สุภาพ อตถจริยา การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น สมานัตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องมีหลักพุทธธรรมทั้ง 2 หลักธรรมจะทำให้เป็นที่พึ่งของเยาวชนหรือคนที่ติดยาเสพติดได้ บูรณาการหลักธรรมในตนเองช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาในเยาวชน ผู้ที่ติดยาเสพติดได้อย่างยั่งยืนเมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันมีสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักแห่งแรกในการป้องกัน แก้ไขต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, ยาเสพติด, หลักพุทธธรรม

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: chaibie2529@hotmail.com

Abstract

This academic article aims to study the process of preventing and addressing drug problems using Buddhist principles in educational institutions. The integration of Buddhist principles enables families, educational institutions, and all relevant agencies to jointly prevent and address these issues. People who are young or addicted to drugs can find safety in the Four Divine Abodes, which are loving-kindness (metta), compassion (karuna), sympathetic joy (mudita), and equanimity (upekkha). They can also find safety in the Four Bases of Social Welfare, which are generosity (dana), kind speech (piyavaca), good behavior (atthacariya), and impartiality (samanatta). By incorporating these principles into their own practices, they can contribute to the sustainable resolution of issues faced by youth and drug addicts, provided that all sectors collaborate, with the family institution serving as the primary foundation for prevention and resolution.

Keywords: the Process of Problem Prevention and Resolution, Drugs, Buddhist Principles

บทนำ

เยาวชนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ถ้าหากเยาวชนตกอยู่ในสภาพที่เสื่อมถอย ทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย-จิตใจ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสำนึกความรับผิดชอบ การพัฒนาประเทศก็จะดำเนินไปได้ยากถ้าหากเยาวชนในปัจจุบันมีคุณภาพไม่ดีพอ ปัจจุบันนี้สิ่งเสพติดนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ เพราะสิ่งเสพติดเป็นบ่อเกิดของปัญหาอื่น ๆ หลายด้าน (ชนะวงศ์ บุตรคาน, 2555) จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด กล่าวถึงกรณี ดร.นพดล กรรณิกาผู้อำนวยการศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชนหรือศูนย์วิจัยความสุขชุมชนมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ เปิดเผยเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2553 ถึงผลวิจัย “เอแบคเรียลไทม์โพลล์” เรื่องโครงการเฝ้าระวัง และรักษาคุณภาพอนาคตเยาวชนไทย กรณีศึกษา ตัวอย่างเด็ก และเยาวชนไทยอายุ 9-18 ปีในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ขอนแก่น ชลบุรีและ สงขลา จำนวน 2,060 ตัวอย่าง พบว่า กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่กลุ่มเด็ก และเยาวชนได้ทำในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา พบว่า

ร้อยละ 86.6 ระบุเล่นกีฬา ส่วนกิจกรรมเชิงลบที่กลุ่มเด็ก และเยาวชน ทำในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 73.3 เล่นเกมคอมพิวเตอร์ร้อยละ 29.2 เทียบกลางคืน เช่น ฝับ /ดิส โก้/คาราโอเกะ ร้อยละ 28.6 หนีเรียน และร้อยละ 24.4 เล่นทนายพนัน/เล่นหวย ดร.นพพล กล่าวต่อว่า สิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง คือ เด็ก และเยาวชนอายุระหว่าง 9-18 ปีจังหวัดดังกล่าว กว่า 1.7 ล้านคน พบว่ามีผู้เคยดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา จำนวน 619,311 คน และยังพบว่าจำนวน 310,538 หรือเคยใช้ยาเสพติดในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา

สถานศึกษามีการจัดระบบดูแลนักเรียน นักศึกษาแต่ไม่สามารถ ดูแลได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงทุกเวลาหรือสถานที่ และเห็นว่าผู้ปกครองควรมีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหา เนื่องจากมีความใกล้ชิดผูกพันกับเด็กมากกว่าในขณะที่มีครูในสถานศึกษา 1 คน ต้องดูแลนักเรียนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 40 คน สถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาที่มีมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว และนอกสถานศึกษา เช่น จัดให้มีการเฝ้าระวังร่วมกัน ระหว่างครู ผู้ปกครองชุมชน อบต. ตำรวจ สารวัตรนักเรียน สถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษา แต่ละแห่งมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพ เช่น บางแห่งมีข้อจำกัดด้านบุคลากร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้าง จึงเน้นไปที่การจัดกิจกรรมเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรม การเชิญพระมาอบรมศีลธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารีการดำเนินงานร่วมกับชุมชน อบต.เพื่อป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้ค่อนข้างน้อย แต่บางแห่งสามารถสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง นักเรียน สมาคม ผู้ปกครอง และครู คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยาลัย สารวัตรนักเรียน ตำรวจ ตำรวจตระเวนชายแดน ร่วมประสานข้อมูลภายนอกสถานศึกษา และร่วมเฝ้าระวัง ซึ่ง เสน่ห์ ขาวโต (2558) สรุปว่า

1. ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่ร้ายแรงมาก ควรใช้มาตรการที่เข้มข้น ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ โดยประสานการทำงานร่วมกันทุกฝ่าย และมีมาตรการจริงจัง สำหรับสถานศึกษาที่เปิดเผยข้อมูล และช่วยดูแล ป้องกัน บำบัดนักเรียนกลุ่มเสี่ยง เช่น ให้องค์กรวัดความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเร่ง ดำเนินการในพื้นที่ที่พบเด็กเยาวชนกลุ่มเสี่ยงไปร่วมชุมนุมสร้างกิจกรรมที่ไม่พึงประสงค์บ่อยครั้ง เช่น กลุ่มซบถซึ่ง โดยต้องดำเนินการตามระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดปัญหาที่อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติด หรือปัญหาดังกล่าวอื่น ๆ ที่จะเกิดตามมา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวตะวันออก เป็นศาสนาที่มีความแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ ที่มีขันติธรรม และเชื่อในเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์ มองโลกแบบผู้รักสันติภาพ จึงอยู่ร่วมศาสนาอื่น ๆ ได้โดยไม่มี ความขัดแย้ง การสอนพระพุทธศาสนามีแต่บวกกับ

บวกในสังคม และความสุขของสังคมไทยนั้น มีรากฐานมาจากคำสอนของพุทธศาสนา (วิชัย ตันศิริ, 2551) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่มุ่งเน้นพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) โดยเป็นการสนับสนุนให้นำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักพรหมวิหาร 4 และหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่ง่ายต่อการบูรณาการ โดยคนในครอบครัว สถาบันที่เกี่ยวข้องสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาอบรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้อธิบาย ถึงความดีความชั่ว ตลอดจนเป็นผู้ชี้แนะความสว่าง ความสงบและความสุขอันแท้จริงของชีวิต ให้พบแต่ความสุขความเจริญแก่พุทธศาสนิกชน

จากความสำคัญในเบื้องต้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงมีความสำคัญอย่างมากที่สถานศึกษารวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันเพื่อจัดทำเป็นกระบวนการ แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาซึ่งในปัจจุบันได้มีแนวโน้มที่เยาวชนเป็นกลุ่มเสี่ยงรวมถึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากยิ่งขึ้น

เนื้อเรื่อง

ความหมายของยาเสพติด

ราชบัณฑิตยสถาน (2545) ได้ให้คำนิยาม ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมี หรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับรวมตลอดถึงพิษ หรือส่วนของพิษที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2536) กล่าวว่า สิ่งเสพติด หมายถึง สารเคมี หรือสารใดก็ตาม ซึ่งเมื่อบุคคลเสพ หรือรับเข้าสู่ร่างกายเป็นเวลานาน ไม่ว่าโดยการฉีดการสูบ การกิน การดม หรือวิธีอื่น ติดต่อกันเป็นเวลานาน หรือช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว จะก่อให้เกิดเป็นพิษเรื้อรัง ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่บุคคลผู้เสพ และแก่สังคมด้วย

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม (2552) ได้กล่าวถึง องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ดังนี้ยาเสพติด หมายถึงสารใด ๆ ที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติหรือได้จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ที่มีผลต่อจิตใจและระบบประสาท

จากความหมายของยาเสพติดในเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงโทษของยาเสพติดซึ่งเป็นสารเคมีหรือสารต่าง ๆ ที่ใครรับ เสพเข้าร่างกายแล้วก่อให้เกิดพิษหรือโทษต่อสภาพร่างกายอย่างร้ายแรงผลที่ตามมาเมื่อเสพเข้าร่างกายแล้วทำให้ร่างกายอ่อนแอ เกิดเจ็บป่วย รวมถึงส่งผลกระทบต่อกรก่อคดีอาชญากรรม สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมเป็นปัญหาสังคมที่ต้องร่วมกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ประเภทของยาเสพติด

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้แบ่งประเภทของยาเสพติดออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามการออกฤทธิ์ตามแหล่งที่มา ตามกฎหมาย และแบ่งตามองค์การอนามัยโลกได้ดังต่อไปนี้

1. แบ่งตามลักษณะการออกฤทธิ์ที่มีต่อร่างกาย คือ

1.1. สิ่งออกฤทธิ์กดประสาท (Depressant) ได้แก่ ผื่น มอร์ฟิน เฮโรอีน เซโคนัล บาร์บิทูเรต ฟีนโนบาร์บิทัล โบโรไมด์พาราดีไฮด์และเมทาโดน เป็นต้น สิ่งเสพติดเหล่านี้จะกดประสาทส่วนกลาง หรือสมอง ทำให้ประสาทมึนงง ง่วงซึม และหมดแรง นอกจากนี้ยังกดศูนย์ประสาทการหายใจทำให้หายใจช้าลง จนถึงขั้นหยุดหายใจ

1.2. สิ่งออกฤทธิ์กระตุ้นประสาท (Stimulant) ได้แก่ ใบกระท่อม โคเคอีน แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า เป็นต้น สิ่งเสพติดเหล่านี้จะกระตุ้นประสาทส่วนกลางหรือสมอง ทำให้ประสาทตื่นตัวและกระวนกระวาย ไม่่ง่วงนอน แต่เมื่อหมดฤทธิ์ยาแล้วจะหมดแรง เพราะร่างกายไม่ได้รับการพักผ่อน และอาจเกิดการตัวสั่น ตึงเครียดถึงกับหมดสติจนถึงขั้นเสียชีวิตได้

1.3) สิ่งออกฤทธิ์หลอนจิตประสาท (Hallucinogen) ได้แก่ กัญชา แอล.เอส.ดี. (L.S.D. = Lysergic acid Diethylamide) ดี.เอ็ม.ที (D.M.T. = Dimethyl Tryptamine) เอส.ที.พี. (S.T.P. = Serenity, Tranquility and Peace) เป็นต้น สิ่งเสพติดเหล่านี้จะทำให้เกิดประสาทหลอนเห็นภาพผิดไปจากปกติ รสสัมผัสเปลี่ยนแปลง รวมทั้งอายตนะทั้งห้าของร่างกายแปรปรวนมีปฏิกิริยาผิดไปจากความจริงทั้งหมด

1.4. สิ่งออกฤทธิ์ผสมผสานกัน (Mixed) ได้แก่ กัญชา ถ้าเสพจำนวนน้อยจะกดประสาทอยู่ระยะหนึ่ง ต่อเมื่อเสพเพิ่มเข้าไปมากจะกลายเป็นพิษหลอนประสาทได้

แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกับการบูรณาการหลักพุทธธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2545) การแก้ไขปัญหายาเสพติด หมายถึง วิธีการ หรือแนวทางที่ทำให้บุคคลที่ติดยาเสพติดคืนสู่สังคมและเป็นคนดีของบ้านเมืองต่อไป

สถาบันครอบครัว ผลการพิสูจน์สมมติฐาน ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการเสพยาเสพติดของเด็กและเยาวชน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางและเลว ร้อยละ 65.3 แนวทางแก้ไขความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนี้ 1) ควรหาทางยกระดับการศึกษา โดยส่วนรวมให้สูงขึ้นโดยขยายภาคการศึกษาบังคับ 2) จัดให้มีหน่วยการให้การศึกษาเคลื่อนที่ หน่วยนี้จะไม่มุ่งการศึกษาสายสามัญ แต่จะให้คำแนะนำทางจิตวิทยา การอบรมปกครองบุตร ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติความต้องการของวัยรุ่น และบุคลิกภาพของบิดามารดา 3) ตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาแก่บิดามารดา ซึ่งอาจจัดโดยองค์กรเอกชน มีอาสาสมัครทำหน้าที่ผู้ให้คำแนะนำ หน่วยงานเอกชน เช่น สภาสังคมสงเคราะห์สมาคมสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย หน่วยงานรัฐบาลควรจัดอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกแห่ง และศูนย์นี้จะให้บริการโดยไม่คิดค่าบริการให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหายาเมื่อเด็ก และเยาวชนติดยาเสพติด 4) รัฐบาลควรมุ่งประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้ทุกคนเห็นความสำคัญของครอบครัวปลุกกระตุ้นให้ทุกคนระลึกถึงความแน่นแฟ้น และความอบอุ่นของครอบครัว โดยการรณรงค์คำขวัญทางสื่อสารทุกประเภท ถ้าครอบครัวรักกันดีมีบรรยากาศอบอุ่น บุตรก็จะไม่ไปกระพริตผิด 5) ความพร้อมในการมีครอบครัว ควรเริ่มตั้งแต่การศึกษาในการเตรียมการการมีครอบครัว เช่น รายได้การจัดทะเบียนสมรส การวางแผนคุมกำเนิด ปัญหาส่วนตัวและเครือญาติที่สำคัญคือการประกอบอาชีพที่มั่นคง สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่มีผลนำมาซึ่งปัญหาครอบครัว 6) บิดามารดา ควรพยายามสร้างบรรยากาศในครอบครัว เช่น การจัดกิจกรรมร่วมที่ทุกคนในครอบครัวปฏิบัติร่วมกันได้การหาเวลาอยู่ด้วยกันรับประทานอาหารด้วยกันไปเที่ยวนอกบ้านด้วยกัน บิดามารดาควรปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน บุตรของตนโดยมีการยืดหยุ่น ไม่บังคับควบคุมจนเกินไปหรือไม่เอาใจใส่ปล่อยให้เป็นอิสระตามลำพัง ควรติดตามดูแลห่าง ๆ ตลอดระยะเวลาบางครั้งให้ความสนใจด้วยการพูดคุย ถามเหตุผลเป็นครั้งคราว และค่อย ๆ สังเกตพฤติกรรมไปด้วย (พระครูบุญเขตโสภณ (วินัย รวีวณโณ), 2557)

แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดในการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา คนในครอบครัวต้องมีหลักพุทธธรรมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาโดยการที่พุทธศาสนิกชนจะต้องมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ให้มีความสุข เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังที่พระธรรมปิฎก (2543) กล่าวว่า คนมีคุณแก่ส่วนรวม สมาชิกที่ดีของสังคมจะเป็นผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีธรรม คือหลักความประพฤติ ดังนี้

1. มีหลักพรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม 4 อย่างคือ มีเมตตา คือความรักความปรารถนาดีมีไมตรีจิตที่ดีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข มีความกรุณา คือความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง มีมุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบาน อิมเมมใจ เห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และมีอุเบกขา คือความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง ไม่เอนเอียง หรือมีอคติ เป็นต้น

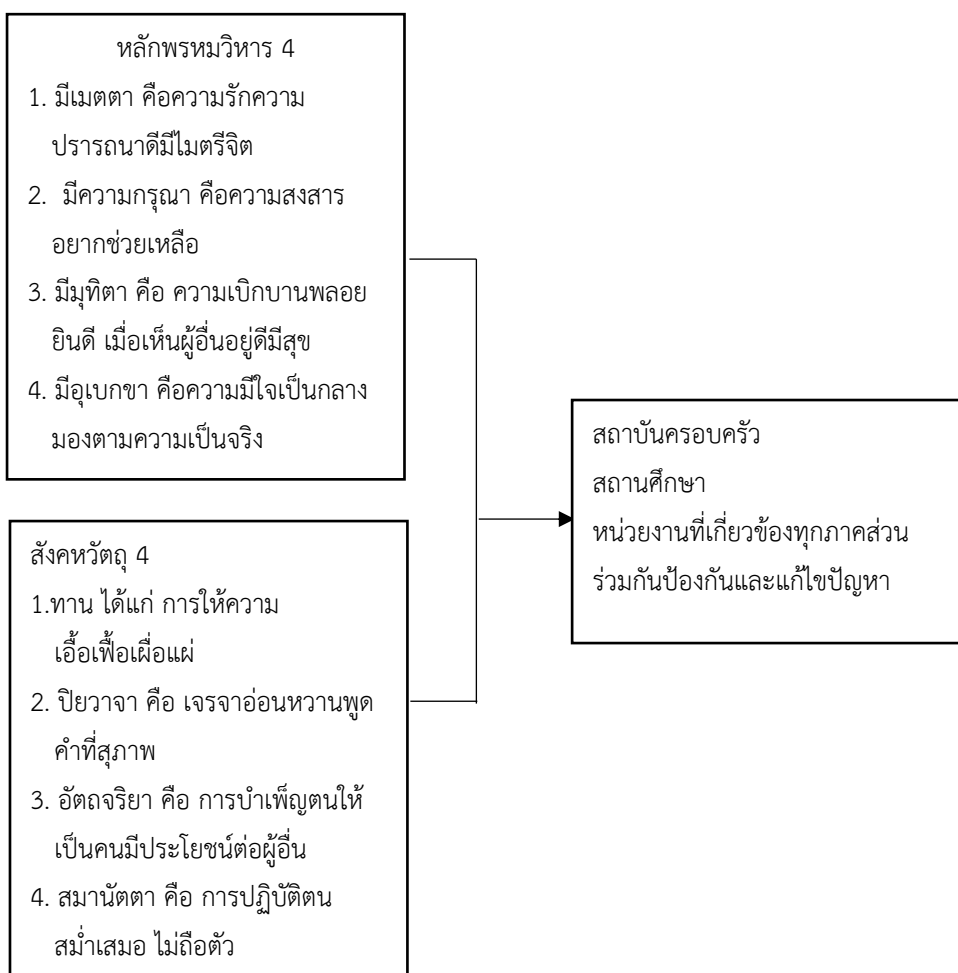
2. บำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ ปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์ หรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 อย่าง คือ ทาน ได้แก่ การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา แก่เพื่อนร่วมสังคม ปิยวาจา คือ เจรจาอ่อนหวานพูดคำที่สุภาพ อ่อนโยนและเป็นคำที่มีประโยชน์ที่ผู้ฟังได้ฟังแล้วชื่นใจสบายใจเห็นประโยชน์ในคำพูดนั้น พูดให้กำลังใจ เป็นต้น อตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น ได้แก่ การไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนมนุษย์และไม่นิ่งดูตายเมื่อผู้อื่นขอความช่วยเหลือ การสนับสนุนในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ในสังคม และสมานัตตา คือ การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว ไม่หยิ่งจองหองในเมื่อได้ดีมีฐานะ ซึ่งได้แก่ การให้ความนับถือเพื่อนมนุษย์ผู้มีฐานะศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับตน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลที่ด้อยกว่าตน เป็นต้น

แนวคิดในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นการหาสาเหตุ หรือองค์ประกอบของปัญหายาเสพติดที่แท้จริง แล้วนำมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไข เพื่อตรวจสอบหาจุดบกพร่องและจุดอ่อน หรือจุดที่เป็นปัญหาจริง ๆ ได้แก่ องค์ประกอบพฤติกรรมของบุคคล องค์ประกอบในส่วนของยาเสพติด และองค์ประกอบสภาพสิ่งแวดล้อม เมื่อทราบองค์ประกอบปัญหาในการติดยาเสพติดที่แท้จริงแล้ว นำเอาองค์ประกอบเหล่านี้มา กำหนดเป็น แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด จะต้องได้รับความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐ ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสังคม อันเป็นการแก้ไขปัญหายาที่รากหญ้าซึ่งนับได้ว่าเป็นต้นเหตุที่แท้จริง และแนวทางแก้ไขโดยรัฐบัญญัติหรือกฎหมาย ส่วนองค์กรเอกชนก็เข้ามามีส่วนร่วม ด้วยการใช้มาตรการลดความต้องการยาเสพติดมาใช้ควบคู่ไปกับการลดปริมาณยาเสพติด โดยใช้หลักการที่มุ่งที่ตัวคนเป็นสำคัญ และสุดท้าย คือ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้วยการนำเอาหลักธรรมคำสอนมาอบรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้อธิบาย ถึงความดีความชั่ว ตลอดจนเป็นผู้ชี้แนะความ

สว่าง ความสงบและความสุขอันแท้จริงของชีวิต ให้พบแต่ความสุขความเจริญแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งมีสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญในการเป็นส่วนสำคัญแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยคนในครอบครัวมีหลักธรรมหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญง่ายต่อการนำไปใช้แก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาให้เกิดการป้องกัน แก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผล

กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในสถานศึกษา ผู้เขียนสรุปได้ ดังแผนภาพ ที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยหลักพุทธธรรมในสถานศึกษา สถาบันครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมโดยนำหลักหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ มีเมตตา คือความรักความปรารถนาดีมีไมตรีจิต มีความกรุณา คือความสงสาร อยากช่วยเหลือ มีมุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีอุเบกขา คือความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง และหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน การให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปิยวาจา เจรจาอ่อนหวานพูดคำที่สุภาพ อตถจริยา การบำเพ็ญตนให้เป็นคนมีประโยชน์ต่อผู้อื่น สมานัตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ไม่ถือตัว โดยผู้ที่เกี่ยวข้องมีหลักพุทธธรรมทั้ง 2 หลักธรรมจะทำให้เป็นที่พึ่งของเยาวชนหรือคนที่ติดยาเสพติดได้ บูรณาการหลักธรรมในตนเองช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาในเยาวชน ผู้ที่ติดยาเสพติดได้อย่างยั่งยืนเมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันมีสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักแห่งแรกในการป้องกัน และแก้ไขต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนะวงศ์ บุตรคาน. (2555). *ผลกระทบของปัญหายาเสพติด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/tag/>
- พระครูบุญเขตโสภณ (วินัย รวิวง์โณ). (2557). *การป้องกันปัญหายาเสพติดของเยาวชนตามแนวทางพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิชัย ต้นศิริ. (2551). *การปฏิรูปการเมืองไทย มุมมองของการศึกษาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก*. กรุงเทพฯ : สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2552). *ความรู้พื้นฐานเพื่อการป้องกันยาเสพติดในเยาวชน*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2536). รายงานสถิติเกี่ยวกับยาเสพติดประจำปี 2534. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ป.ป.ส.

สุพัฒน์ อีรเวช เจริญชัย. (2543). ยาและสิ่งเสพติดให้โทษ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

เสน่ห์ ขาวโต. (2558). แก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา: รายงานเขตตรวจราชการที่ 10-13. เข้าถึงได้จาก <http://www.strategy9.moe.go.th/doc/pdf1.pdf>